

ІЗОЛЯЦІЯ

ГОЛОСИ З ПІДВАЛУ

**Катування цивільного населення на Донбасі,
Здійснене сепаратистами та росіянами за
підтримки Росії. Свідчення колишніх полонених**

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

*

“Вони довели мене до стану клінічної смерті, а потім реанімували. Вони не дали мені померти, але змусили, щоб я сам просив застрелити мене, бо я більше не міг терпіти катування” Жертва ІС

*

Під час збройного конфлікту на Донбасі, який триває з 2014 року, в полон до сепаратистів, яких підтримує Росія потрапили майже 4000 громадян України.

*

У даному звіті описуються факти порушень прав людини за міжнародним правом, вчинених росіянами, і т.зв. сепаратистами у т. зв. Донецькій народній республіці.

*

Свідчення колишніх полонених не містять особових даних жертв задля захисту їхньої приватності та безпеки. Окремі жертви позначаються цифрами та літерою С ("цивільна особа").

Незаконні збройні формування на територіях, що не перебувають під контролем України, у свідченнях згадуються як "ополченці", "сепаратисти", "ДНРовці" та "бойовики" т.зв. Донецької Народної Республіки (ДНР) - збережено мову оригіналу.

*

Увагу зосереджено на подіях на території Донецького заводу ізоляційних матеріалів, який використовується як слідчий ізолятор, тому що масштаби порушень прав людини в цьому

місці є явищем світового масштабу. Зібрано свідчення шістнадцяти ув'язнених, які утримувались там у 2016-2019 роках.

Автори сподіваються, що звіт буде використаний для розголошення скоєних там злочинів і покарання винних.

*

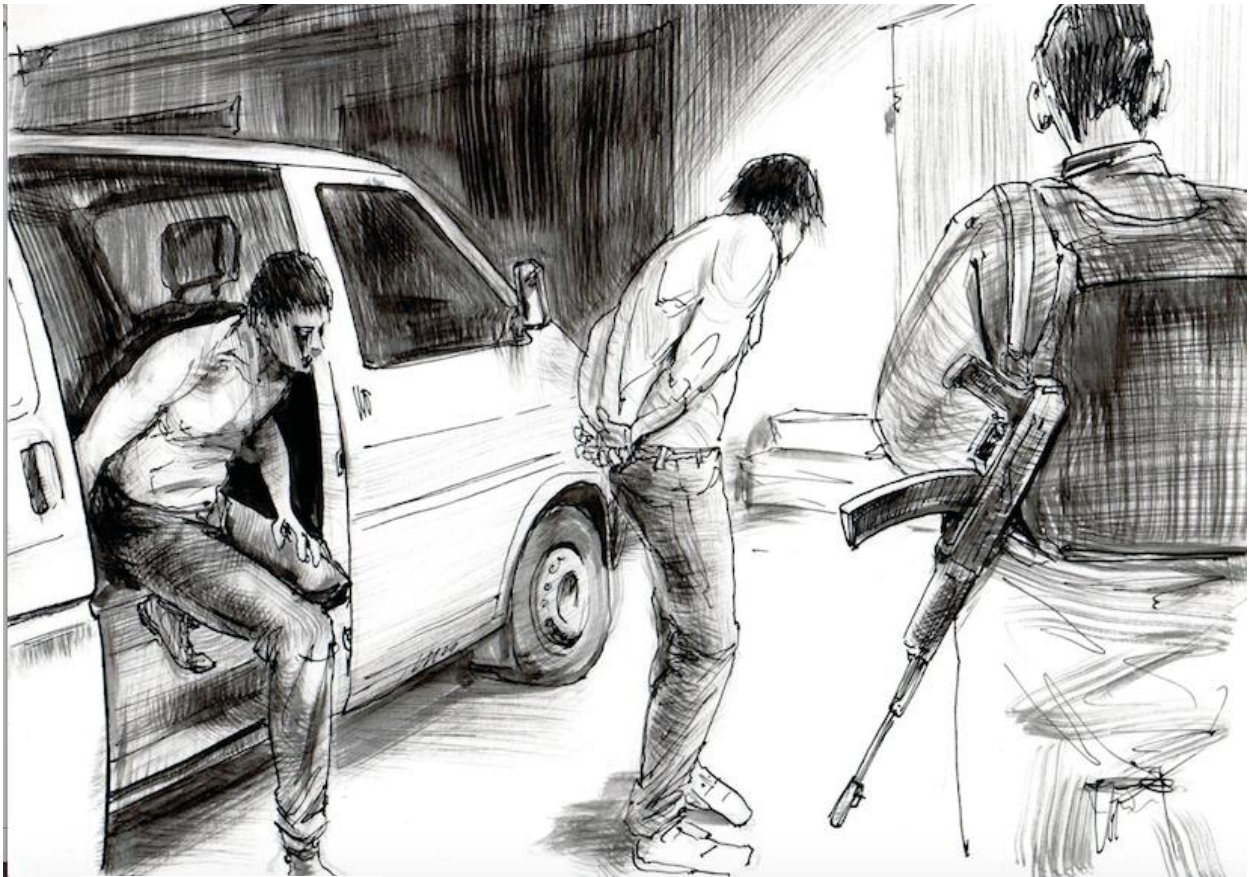
Матеріал приготували **Моніка Андрушевська** та **Віталій Хекало** за замовленням євродепутата Анни Фотиґи від Альянсу європейських консерваторів та реформістів у Європарламенті.

*

Особлива подяка колишньому цивільному полоненому Валерію Недосекіну за підтримку процесу збору свідчень та колишньому цивільному полоненому Сергію Захарову за надання графічних ілюстрацій, які документують його досвід у полоні, та групі польсько-українських добровольців, які підтримали редагування та переклад матеріалу.

Зміст

1 Становище ув'язнених на окупованій території Донбасу та міжнародні стандарти.....	5
2 Основні порушення.....	9
3 Тюрма "Ізоляція" у свідченнях колишніх полонених	12
3.1 Донецький завод ізоляційних матеріалів - тюрма "Ізоляція", загальні дані.....	12
3.1 Момент затримання.....	15
3.2 В'язні, утримувані в "Ізоляції"	19
3.3 Катування на території "Ізоляції", свідчення потерпілих.....	21
3.4 Погрози, психологічні тортури та переслідування сімей в'язнів	27
3.5 Імітації розстрілів	28
3.6 Свідчення в'язнів про вбивства	30
3.7 Примусова праця	32
3.8 Умови утримання.....	34
3.9 Медична допомога	38
3.10 Харчування.....	40
3.11 Контакт із зовнішнім світом	41
3.12 Відеозапис	41
3.13 Інші місця тортур в'язнів "Ізоляції"	42
3.14 Примушування ув'язнених давати інтерв'ю	44
3.15 Міжнародні організації та "Ізоляція"	46
3.16 Розслідування та перевезення з "Ізоляції" до слідчого ізолятора.....	47
3.17 Співробітники ФСБ Росії.....	49
3.18 "Ізоляція" - ідентифіковані виконавці катувань	49
4 Застосування міжнародних стандартів стосовно основних порушень	58
5 Ситуація з розслідуванням найтяжчих міжнародних злочинів правоохоронними органами України.....	59
6 Висновки та рекомендації	62
7 Автори	63

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

1 Становище ув'язнених на окупованій території Донбасу та міжнародні стандарти

Міжнародне гуманітарне право

На національному рівні спеціальне українське законодавство визначає конфлікт на Донбасі як «збройну агресію Російської Федерації» та «тимчасову окупацію територій»ⁱ, при цьому застосовується законодавство «мирного часу». Натомість Офіс Прокурора Міжнародного кримінального суду (Офіс Прокурора МКС) попередньо кваліфікує ситуацію на Донбасі як поєднання збройного конфлікту міжнародного (протистояння між збройними силами Російської Федерації та України) та неміжнародного характеру (протистояння з озброєними групами, які діють на сході України, т.зв. «ДНР» та «ЛНР»)ⁱⁱ.

Якщо розглядати протистояння між озброєними формуваннями на сході України з позиції міжнародно-правового регулювання, то сам факт наявності збройного конфлікту, незалежно від того, чи офіційно визнають сторони такий конфлікт як війну, є достатнім для застосування до нього норм міжнародного гуманітарного права (МГП).ⁱⁱⁱ

Норми Женевських конвенцій визначають поняття «військовополонений» (стосовно збройного конфлікту міжнародного характеру^{iv}) та «особи, свобода яких обмежена» (стосовно збройного конфлікту неміжнародного характеру^v).

Відповідно до статті 41 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій (1949), що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол 1) від 8 червня 1977 року особа, яка перебуває під владою супротивної сторони або яка ясно виражає намір здатися в полон вважається такою, що вибула із строю (*hors de combat*)^{vi}. Статус *hors de combat* в ході збройного конфлікту неміжнародного характеру визначає стаття 3 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року визначає, що з

особами, які не беруть активну участь у бойових діях і склали зброю, поводяться гуманно. А саме: забороняється застосування до таких осіб катувань та жорстокого поводження, наруга над людською гідністю; захоплення в заручники^{vii}.

Визначення полону як категорії в межах збройного конфлікту напряму пов'язується з правом на життя людини^{viii}. Зафіксовані норми стали збіркою сталої звичаєвої практики, що стосується ставлення до жертв війни. У першу чергу вони гарантують повагу до фізичної та психологічної недоторканості особи. Прийняті у 1949 році норми не відповідають умовам сучасних збройних конфліктів та вимогам часу.^{ix}

Щодо безпосередніх умов утримання полонених осіб, то держава, яка за них несе відповідальність, зобов'язана забезпечити їх сприятливими умовами, які не спричинюватимуть шкоди їх здоров'ю. Вимоги, що стосуються приміщень та їх облаштування, мають бути такими ж, як і вимоги щодо площі приміщення та його обладнання, які держава реалізовує щодо особового складу своїх власних підрозділів.^x

Приміщення мають бути повністю захищеними від вологи, достатньо обігріватися й освітлюватися, зокрема між настанням темноти й вимкненням світла^{xi}. Наголошується на тому, що чоловіки та жінки мають утримуватися в окремих приміщеннях.

Основний добовий раціон харчування має бути достатнім за кількістю, якістю й різноманітністю для того, щоб підтримувати добрий стан здоров'я полонених та запобігати втраті ваги або розвитку недостатності харчування. Їх забезпечують питною водою в достатній кількості. Полонених настільки, наскільки це можливо, залучають до приготування їхньої їжі; із цією метою їх можна використовувати для роботи на кухнях. Крім того, їм надають засоби для самостійного приготування наявної в них додаткової їжі^{xii}.

Також сторона, яка утримує, зобов'язана забезпечити їх одягом та взуттям, що відповідають кліматичним умовам їх утримання. Речі мають надаватися в достатній кількості та забезпечуватися їх вчасна заміна й ремонт. Крім того, полонені, що працюють, одержують належний одяг у всіх випадках, коли цього вимагає характер їхньої роботи. Мають забезпечуватися належні санітарно-гігієнічні умови: належне санітарне обладнання, яке відповідає умовам гігієни та тримається в чистоті; лазні та душі, забезпечені в достатній кількості водою та милом; окремі приміщення для прання^{xiii}.

Не можна перешкоджати полоненим з'являтися на прийом до медичного персоналу для огляду. Медичні огляди полонених проводяться, принаймні, раз на місяць. Вони включають визначення й запис ваги кожного полоненого. Їхньою метою, зокрема, є перевірка загального стану здоров'я, харчування та чистоти осіб, а також виявлення інфекційних і вірусних хвороб^{xiv}.

В аспекті норм міжнародного гуманітарного права цивільні особи не можуть розглядатися як учасники конфлікту, за умови, якщо вони не мають зброї та не виступають на боці однієї з протилежних сторін. Захоплення цивільних осіб у полон має розцінюватися як грубе порушення норм міжнародного гуманітарного права, відповідно до статті 34 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (1949)^{xv}. Водночас міжнародне гуманітарне право визнає, що в умовах збройного конфлікту можливе тимчасове утримання під арештом цивільних осіб з метою гарантії безпеки. Однак, категорично заборонене безпідставне затримання^{xvi}.

Стаття 16

«Поранені та хворі, а також інваліди та вагітні жінки перебувають під особливим захистом і користуються особливим шануванням...»

Стаття 27

«Особи, що перебувають під захистом, мають право за будь-яких обставин, на особисту повагу, повагу до своєї честі, права на сім'ю, їхніх релігійних переконань та обрядів, звичок та звичаїв. До них завжди слід ставитися гуманно й захищати їх, зокрема, від будь-якого акту насильства чи залякування, від образ та цікавості натовпу...»

Стаття 29

Сторона конфлікту, під владою якої є особи, що перебувають під захистом, відповідає за поведження своїх представників із цими особами, причому це не знімає особистої відповідальності з таких представників.

Стаття 31

Жодний примус фізичного чи морального порядку не може застосовуватися до осіб, які перебувають під захистом, зокрема з метою отримання від них або від третіх осіб якихось відомостей.

Стаття 32

Високі Договірні Сторони спеціально дають згоду на те, що їм забороняється застосування будь-яких заходів, які можуть завдати фізичних страждань або призвести до знищення осіб, що перебувають під захистом, які є під їхньою владою. Ця заборона поширюється не лише на вбивства, тортури, тілесні покарання, калічення та медичні чи наукові дослідження, які не викликані потребою лікування особи, що перебуває під захистом, а й на будь-яке інше брутальне поведження з боку як цивільних, так і військових властей.^{xviii}

Підстави для затримання повинні бути обґрунтованими та недискримінаційними. Сторони збройного конфлікту зобов'язані мати нормативний базис для арешту цивільних жителів. Також заборонено катування та використання рабської праці, а також передбачені гарантії щодо надання медичної допомоги та належних умов утримування, котрі необхідно вимагати від сторони супротивника відносно своїх громадян. Якщо сторона супротивника не виконує ці гарантії, інша сторона має право скаржитись до міжнародних судових інстанцій з метою притягнення до відповідальності або державу-порушника, або конкретних осіб в залежності від судової інстанції^{xix}.

Поряд із категоріями військовополонених та цивільних заручників для України постало також питання осіб, ув'язнених із політичних мотивів в контексті події у Криму та на сході України^{xx}. Міжнародна практика (зокрема, рішення Європейського суду з прав людини) дозволяють сформулювати критерії, які свідчать про політичне переслідування особи:

- істинна ціль затримання особи представниками влади не відповідала офіційно заявленій та була зумовлена, зокрема, реалізацією особою її права на свободу вираження поглядів^{xxi};

- дії органів влади відносно особи зумовлені неналежними причинами — факти, використані проти особи, не могли на законній основі спричинити серйозні кримінальні обвинувачення, і порушена справа не має «здорового ядра»^{xxii};
- обставини справи особи, наявність обґрунтованих підозр щодо мотивів державних органів, сприйняття факту затримання особи громадянським суспільством дають підстави сумніватися в законності ув'язнення особи^{xxiii}.

Водночас не завжди метою політичного переслідування тих чи інших осіб є самі об'єкти переслідування (через їх переконання чи належність до певної групи). Інколи затримані/засуджені особи можуть взагалі не мати артикульованої суспільно-політичної позиції. Така категорія справ стала, по суті, однією із ознак поточного збройного конфлікту^{xxiv}.

Коли йдеться про політичних в'язнів та ув'язнених з політичних мотивів, постає питання щодо зв'язку їх переслідування зі збройним конфліктом в Україні та нормами міжнародного гуманітарного права щодо їх захисту. Головним завданням є доведення того, що між збройним конфліктом та ситуацією, яка склалась довкола затриманих існує достатній зв'язок^{xxv}.

Оскільки прямого зв'язку з активними бойовими діями затримання цих людей не має, вони підлягають захисту в якості цивільних осіб, згідно із загальними принципами Женевських конвенцій 1949 року, які закріплені у загальній для всіх чотирьох конвенцій статті 3^{xxvi}. Вони захищаються також нормами міжнародного права прав людини, положення якого мають тлумачитися в контексті норм міжнародного гуманітарного права.

Римський статут Міжнародного кримінального суду

Конкретні склади воєнних злочинів, що порушують норми МГП із Женевських конвенцій, Протоколів та звичаєвого МГП, зафіксовані в Римському статуті Міжнародного кримінального суду (МКС). Види воєнних злочинів закріплені у статті 8 Статуту. Їх розподілено на чотири групи – по дві групи злочинів, що можуть бути скоєні в рамках міжнародного та неміжнародного збройних конфліктів^{xxvii}.

Стаття 8(2)(a) та 8(2)(b) містить перелік воєнних злочинів, що можуть бути скоєні винятково в рамках збройного конфлікту міжнародного характеру. Стаття 8(2)(c) та 8(2)(e) пропонує перелік воєнних злочинів, вчинюваних у рамках збройного конфлікту неміжнародного характеру^{xxviii}.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод

Окрім норм міжнародного гуманітарного права, особи, які перебувають у полоні на невідконтрольній території, захищені нормами Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (1950). Стаття 3 Конвенції захищає осіб від катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження^{xxix}. Практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) наголошує на тому, що при визначенні того, чи можна кваліфікувати певну форму поганого поводження як катування, слід враховувати закріплену в статті 3 відмінність між цим поняттям та поняттям «нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження». На додаток до жорстокості поводження ознакою катування є також наявність мети такого поводження, як це визнано в Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, стаття 1 якої визначає катування як навмисне заподіяння сильного болю або страждання, зокрема, з метою отримання відомостей, покарання або залякування.^{xxx} Стаття 4 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод визначає, що нікого не можна тримати в підневільному стані; ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю^{xxxi}. У справі *Van der Musselle v. Belgium* Суд звернувся до Конвенції

Міжнародної організації праці No 29 про примусову чи обов'язкову працю. Для цілей цієї Конвенції термін «примусова чи обов'язкова праця» означає будь-яку роботу або службу, яка вимагається від будь-якої особи під загрозою якогось покарання, для виконання якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг^{xxxii}.

Таким чином, норми міжнародного гуманітарного права містять чіткі та суворі вимоги, які стосуються поводження з полоненими та умов їх утримання. В даному напрямку положення Женевських конвенцій тісно переплітаються з основоположними правами людини, які захищають життя, здоров'я, честь та гідність особи.

2. Основні порушення

Якщо у засобах масової інформації (ЗМІ) не з'являються повідомлення про затримання військових осіб, то це не означає, що кількість утримуваних не збільшується за рахунок цивільних. Мирні громадяни України на території Донецької та Луганської областей не беруть безпосередньої участі в бойових діях, не володіють зброєю і все ж страждають від переслідування. Основні причини їх затримання полягають саме у особистій позиції цивільних громадян та їх підтримки однієї із протидіючих сторін.

8 серпня 2014 року «Рада міністрів ДНР» видала Розпорядження № 34 «Про невідкладні заходи щодо захисту населення від бандитизму та інших проявів організованої злочинності»^{xxxiii}. За цим документом «Міністерство державної безпеки ДНР» («МДБ ДНР») та «Міністерство внутрішніх справ ДНР» («МВС ДНР») уповноважено здійснювати «превентивне затримання» місцевих жителів та застосовувати до них арешт на термін до 30 діб без пред'явлення підозри. Розпорядження повністю корелюється з Указом Президента Російської Федерації № 1226, який мав ідентичну назву та діяв в Росії у 1994-1997 роках.^{xxxiv} Даним Розпорядженням в «ДНР» було впроваджено механізм свавільного затримання. Так, під приводом імовірної участі в організованій злочинності будь-кого можна затримати та вимагати зізнання. Окрім того, з 24 серпня 2018 року «прокурори» на території, яка контролюється «ДНР», можуть приймати рішення про досудове тримання під вартою без рішень «судів» або судового контролю.^{xxxv}

У «ЛНР» діяльність органів держбезпеки регламентується «законами» «Про військовий стан» від 24 квітня 2015 року^{xxxvi}, «Про Міністерство державної безпеки», від 8 жовтня 2018 року^{xxxvii}, «Тимчасовим порядком роботи органів державної безпеки ЛНР», від 31 січня 2015 року^{xxxviii}, які наділяють «Міністерство державної безпеки ЛНР» повноваженнями щодо затримання осіб на строк до 30 діб, без висунення підозри.

Внутрішня система самопроголошених республік має свої правоохоронні органи, які здійснюють кримінальне переслідування.^{xxxix} З одного боку, оскільки «ДНР» і «ЛНР» не визнаються міжнародною спільнотою як повноправні суб'єкти міжнародного права, не може бути й мови про визнання рішень правоохоронної чи судової системи цих утворень. З іншого боку, фактично відсутня можливість вплинути на дії стосовно полонених, які утримуються в ізоляторах самопроголошених республік та щодо яких відкриті кримінальні справи. Для таких осіб одним із варіантів для звільнення є проведення обміну.^{xl}

Правовою підставою для обвинувачення в самопроголошеній «ДНР» є кримінальний кодекс республіки, який базується на положеннях кримінального кодексу УРСР 1960 р. Аналогічна ситуація і в самопроголошеній «ЛНР».^{xli} Практика Європейського суду з прав людини визначає, що «законність» полягає у визначенні питання, чи було дотримано «порядок, встановлений законом»^{xlii}. Це означає, що затримання має відповідати встановленим національним нормам та, в залежності від обставин, нормам міжнародного права^{xliii}. Визнання юридичної сили рішень судових органів самопроголошених республік стосовно іноземних громадян залежить від визнання суверенітету держави на міжнародному рівні. У такому разі утворення може діяти як самостійний суб'єкт міжнародного права, вступати до міжнародних організацій та приєднуватися до

міжнародних договорів. В іншому разі рішення судових органів самопроголошених республік щодо іноземних громадян мають вважатися нелегітимними.

Тобто, згідно «законодавством» самопроголошених «Л/ДНР», особи можуть бути ув'язнені в адміністративному порядку з метою перевірки їхньої причетності до «злочинів проти національної безпеки». Вказаний термін використовується для отримання від затриманих осіб зізнання у вчиненні злочину за їхнім кримінальним законодавством.^{xliv} Звільнені заручники зазначають, що протягом часу так званого «превентивного затримання» їх тримають без зв'язку із зовнішнім світом, у нелюдських умовах, застосовують катування, зокрема електричним струмом, не дозволяють користуватися послугами адвоката, родичі не мають інформації про їх місцезнаходження.^{xlv}

Моніторинг, проведений Місією ООН з прав людини в Україні, показав, що адміністративне затримання широко використовується як заміник досудового тримання під вартою у кримінальних справах.^{xlvi} Катування і залякування осіб, затриманих у зв'язку з конфліктом, зазвичай мали місце під час адміністративного затримання, коли особи утримувались без зв'язку з зовнішнім світом. До таких порушень вдавалися співробітники «міністерств державної безпеки», «поліції» та члени озброєних груп самопроголошених «республік». Управління Верховного комісара з прав людини (УВКПЛ) задокументувало випадки, коли затриманих били, душили, позбавляли їжі, води, сну або можливості користуватися туалетом, а також піддавали ударам електричним струмом, катуванням положенням, імітації страти та іншим формам катувань^{xlvii}. Серед задокументованих форм залякування були погрози стратою, катуваннями та сексуальним насильством, часто також щодо родичів затриманих, і погрози пред'явлення додаткових «обвинувачень» у скоєнні тяжких злочинів.^{xlviii} УВКПЛ установлено, що примусові зізнання, одержані під час адміністративного затримання, фіксувалися у письмовій формі або на відеокамеру, після чого оформлювалися як «протоколи допитів», вже після початку «кримінальних проваджень». Затримані підписували ці протоколи і не відмовлялися від своїх показань, побоюючись подальших катувань або жорстокого поводження, чи через раніше отримані погрози.^{xlix} Сепаратисти таким чином збирають докази і показання затриманих, які в кінцевому підсумку використовуються для висунення обвинувачення.¹ Міжнародні стандарти прав людини забороняють застосовувати адміністративне затримання замість досудового тримання під вартою як запобіжного заходу у кримінальному провадженні.ⁱⁱ

З метою отримання зізнання в інкримінованих діях, спецслужби самопроголошених республік застосовують заходи фізичного та психологічного насильства до осіб, які затримані та підозрювалися у співпраці з органами влади України. Наприклад, з 2014 року сепаратисти «ДНР» використовують колишній завод ізоляційних матеріалів у м. Донецьк, як військову базу (вул. Світлого шляху, 3, м. Донецьк) та ізолятор для затриманих. Орієнтовно з 2015 року т.зв. «МДБ ДНР» облаштувало в підвалі та адміністративній будівлі колишнього промислового підприємства ізолятор для тримання осіб, яким спецслужба сепаратистів інкримінує шпигунство, терористичну діяльність, екстремізм, диверсії та подібні звинувачення. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні задокументувала випадки, коли затриманих били, душили, позбавляли їжі, води, сну або можливості користуватися туалетом, а також піддавали ударам електричним струмом, катуванням, імітації страти та іншим формам катувань^{lii}. Свідченнями щодо застосування тортур, фізичної сили, психологічного тиску в полоні з боку сепаратистів «ДНР» на колишньому заводі «Ізоляції» постійно діляться звільнені заручники у інтерв'ю та статтях для ЗМІ, журналістів та власних мемуарах.^{liii}

Відповідно до доповіді щодо ситуації з правами людини в Україні 16 листопада 2019 року – 15 лютого 2020 року, Управління Верховного комісара ООН з прав людини у більшості випадків «слідчі дії» полягали здебільшого в допитах, які проводилися або в «міністерстві державної безпеки» чи місці тримання під вартою «Ізоляція» (у Донецьку). Сепаратисти відразу погрожували затриманим насильством, висловлювали погрози на адресу родин затриманих, якщо заручники відмовлялися зізнатися або співпрацювати зі

«слідством». Частіше за все після того, як затримані погоджувалися зізнатися, їм назначали «слідчого»,^{liv} а потім справу передавали до суду.

Свідчення постраждалих в ході конфлікту на сході України вказують також на випадки залучення заручників до виконання робіт різного характеру, починаючи з прибирання території, вивезення сміття, закінчуючи важкими ремонтними роботами^{lv}.

За даними Моніторингової місії ООН з прав людини на території, яка контролюється обома самопроголошеними «республіками», «кримінальні справи», пов'язані з конфліктом, розглядалися переважно на закритих «засіданнях».^{lvi} «Судді» обґрунтовували проведення «засідань» за закритими дверима необхідністю захисту «державної таємниці», проте такі рішення ухвалювалися майже автоматично, без ретельної оцінки вагомості підстав такого рішення у кожному конкретному випадку.^{lvii}

Управління Верховного комісара ООН з прав людини наголошує на тому, що «судові» структури обох самопроголошених «республік» не гарантують перегляд «засудження» та «вироку» вищестоящою судовою інстанцією, чим порушується право на перегляд вироку, гарантоване міжнародним правом прав людини... На території, яка контролюється самопроголошеними «республіками», УВКПЛ задокументувало систематичні порушення права на розгляд справи незалежним і безстороннім судом у результаті діяльності «судів» військової юрисдикції. Ці структури тимчасово розглядали «кримінальні справи» всіх осіб, обвинувачених у тяжких злочинах, в тому числі, пов'язаних з конфліктом, за відсутності інших «судів», які б мали юрисдикцію щодо таких справ. УВКПЛ зазначає, що «суди» військової юрисдикції обох «республік» не надавали гарантій справедливого судового розгляду і не відповідали вимогам незалежності та безсторонності.^{lviii}

Більшість цивільних затриманих за «політичними» звинуваченнями, після закінчення «досудового розслідування», сепаратисти самопроголошених республік переводять з внутрішніх відомчих ізоляторів (наприклад, будівлі колишнього заводу «Ізоляція» у м. Донецьк) до слідчих ізоляторів^{lix}. Умови утримання у слідчих ізоляторах незадовільні. Наприклад, всіх затриманих, кому інкримінують «злочини проти національної безпеки ДНР» (шпигунство, державна зрада, тероризм, диверсійна діяльність) в СІЗО м. Донецьк тримають в камерах підвалу та напівпідвального приміщення (пости № 6 та 10). У камерах утримуються по 2-3 людини, розміри - приблизно 2 на 2 м, листування, телефонний зв'язок, побачення заборонені.^{lx}

Після винесення заручникам «вироків», їх етакують для відбування «покарання» до виправних колоній. Наприклад, у 2016 році для утримання військовополонених та цивільних заручників, сепаратисти «ДНР» переобладнали одну з будівель Макіївської колонії № 32 у барак з посиленими ізоляційними заходами для засуджених «шпигунів», «терористів» та військовополонених. Звільнені заручники зазначають, що умови утримання в бараці незадовільні. Ув'язнених утримується від 15 (літо 2018 року) до 50 осіб (осінь 2019 року) у одному приміщенні, яке не розраховане на таку кількість осіб. Барак огорожений бетонним та металевим парканом висотою 5-6 м, зверху сіткою; барак двоповерховий, розмір приблизно 7 м на 7 м. Спілкування по телефону дозволено у присутності працівників колонії та ув'язнених.^{lxi}

3. Тюрма "Ізоляція" у свідченнях колишніх полонених

Завод ізоляційних матеріалів у Донецьку використовується як слідчий ізолятор "Ізоляція" вул. Світлого Шляху, 3, м. Донецьк, джерело: https://t.me/traktorist_dn

1.1 Завод ізоляційних матеріалів у Донецьку - слідчий ізолятор "Ізоляція", загальні дані

Адреса: вулиця Світлого Шляху, 3, місто Донецьк Донецької області, території Донбасу, не підконтрольні Україні.

Жертва С1: “Фірма, де я працював, територіально знаходилася поряд (близько 10 м) із колишнім заводом ізоляційних матеріалів м. Донецьк (вул. Світлого шляху, 3, Будьонівський район м. Донецьк, біля терикону, територія заводу приблизно 1 км на 1 км). Корпуса заводу побудовані в середині ХХ ст. з системою протиядерного захисту – міцні товсті стіни, великі підвали. На заводі декілька десятиліть виготовляли ізоляційні матеріали для електрообладнання – пінопласт, скловату, тощо. Працювало 4 цеха з провідним на той час обладнанням. З 1990-2000 рр. завод не працював. При владі України будівлі орендувалися. Зокрема, частину заводу займав культурний простір «Ізоляція», де проводилися виставки, перфоменси, тощо.

Завод ізоляційних матеріалів у Донецьку раніше використовувався як художній простір. Джерело: fotofact.net

Жертва С1: “Зі встановленням у м. Донецьк влади «ДНР», з території заводу я почав чути крики. Часто це були крики, схожі наче від болю, страху, розпачу. Наша фірма знаходилась якраз через дорогу від заводу (вул. Лівобережна, 73, м. Донецьк). Побачити, що відбувається на території заводу було складно, оскільки там був суцільний високий паркан. Було відомо, що з початком конфлікту територію заводу захопило одне з угруповань «ДНР» - бойовики одного з лідерів «ДНР» у 2014 році Романа Лягіна, і там було облаштовано військову базу”.

Завод ізоляційних матеріалів у Донецьку, який використовується як слідчий ізолятор "Ізоляція", вул. Світлого Шляху, 3, м. Донецьк, джерело: [https://t.me/traktorist dn](https://t.me/traktorist_dn)

Жертва С1: “Орієнтовно у 2015 році, територію заводу почало контролювати «Міністерство державної безпеки «ДНР» (далі – «МДБ ДНР». Також була інформація, що на території колишнього заводу тримають полонених. Окрім того, я отримував інформацію, що на території заводу у підвалі катують полонених. Спостерігати за «Ізоляцією» (заводом ізоляційних матеріалів) я почав у кінці травня 2016 року, а затримали мене 12 листопада 2016 року. Фактично, мене заарештували за те, що я сфотографував суботник, організований нашою компанією з прибирання довколишньої території, а на фото потрапив паркан «Ізоляції»”

Ізоляція - план за спогадами ув'язнених

3.1 Момент затримання

Жертва С12: “Я йшла додому з роботи. По дорозі додому в під'їзді на мене напали четверо чоловіків, які були одягнені в цивільному. На мене одягли наручники. Я не розуміла, що відбувається. Мене заштовхали в машину. Сказали, що загрожує 15 років в'язниці. Пригрозили, що дитина буде виховуватися в дитячому будинку. Признавайся! У чому признавайся, не зрозуміло. Я не розуміла в чому справа, що відбувається”

Жертва С14 “На вулиці, біля входу в готель, до мене підійшли двоє чоловіків у військовій формі. Вони були з пістолетами, автоматами, ножами і магазинами для автоматів марки Калашникова. Військові були в масках на обличчі і військовій формі. Один з них попросив мої документи, я показав паспорт громадянина України. Він запитав: «Ти громадянин України?». Я відповів: «Так, я громадянин України». Він відповів: «Почекай. Зараз під'їдуть люди, поговорять з тобою ». Далі, протягом п'яти хвилин підійшло ще 5 чоловік у військовій формі, не представляючись мені. Вони були в плямистій формі і масках, один був з кулеметом і спорядженням: двома пістолетами і ножем. Решта з автоматами і спорядженням: пістолети і магазини до них. У них були шеврони і прапор «ДНР». У моєму затриманні брало участь сім чоловік у військовій формі, потім на вулиці до готелю ззаду від мене під'їхала машина, вийшло ще 10-15 чоловік в масках, з автоматами і у військовій формі, крикнули мені лягти на землю обличчям і руки покласти за голову, що я і зробив. Опісля, вони мене обшукали і сказали підніматися. Коли я почав підніматися, мене вдарили дерев'яним прикладом в голову (потилицю), і я втратив свідомість”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С10: Я був удома, ми всією сім'єю дивилися телевізор (я, дружина, дочка), раптом дружина помітила, що хтось ходить по двору з ліхтариком (було видно крізь штори). Я одягнувся, щоб подивитися, хто ходить, вийшов в коридор, тільки підійшов до дверей, і хтось постукав, я запитав хто, відповіли, що міліція. Я сказав, щоб приходили вранці, але вони відповіли, що якщо я не відкрию, то виламають двері. Тоді я здогадався, що прийшли не просто так, прийшли за мною. Я подумав, що мене все одно заберуть. А якщо вони виламають двері, то тоді дружина з дитиною залишаться без дверей в будинку, і вирішив відкрити.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С10: “У будинок забігли близько восьми чоловік в камуфляжі, масках і з автоматами, відразу розподілилися в усі кімнати. Деякі були в бронезилетах і з нашивками, яких я спочатку не розгледів. Потім, за час полону я дізнався, що це була опергрупа «міністра державної безпеки ДНР» (далі - «МГБ ДНР»). Їх офіційний офіс знаходиться на бул. Шевченко, 26 (раніше якийсь інститут), куди вони возять людей на допити і, де сидить адміністрація”.

Жертва С7: “Затримали на робочому місці, це була середа. Мене визвала ректор Донецької академії автомобільного транспорту до себе в кабінет, там вже сиділо двоє чоловіків у військовій формі одягу, яких мені не представляли. На них був характерний камуфльований форменний одяг, однак не схожий на військовий камуфляж. Ніяких розпізнавальних знаків, пагонів не було. Ректор сказала що ці люди мають до мене ряд питань. Я подумав, що це питання може бути пов'язане з роботою приймальної комісії та вступом до нашого ВУЗу. Я разом із вказаними чоловіками у формі вийшли з кабінету ректора та вони мене запросили до окремого кабінету (навчальної аудиторії)”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С7: „Почали розповідати, що знають що я пишу в інтернеті на твіттері. Після цього вказані чоловіки примусили мене пройти до мого робочого кабінету. Відразу ж мені поставили вимогу назвати всі паролі для доступу до сторінок, інтернет - переписок, інтернет – адресів, електронної пошти. Їхні вимоги супроводжувалися застосуванням морального тиску на мене та погрозами застосування фізичного насильства у випадку відмови виконати їх вимоги. Крім вказаних двох чоловіків у кабінеті були присутні також слідчий міністерства державної безпеки ДНР (далі – МДБ ДНР), поняті (дві незнайомі мені раніше дівчини з Донецької юридичної академії), а також близько 5-6 працівників МДБ ДНР, серед яких був один спеціаліст по комп’ютерній техніці. Вони були у цивільному одязі. Я бачив у них на поясах пістолети марки ПМ у відкритих кобурах”.

Жертва С9: “Затримали мене відразу біля під’їзду будинку, в якому я проживав. Спочатку мене хтось збив з ніг ударом по ногам, після того як я впав, мені відразу заламали руки за спину та наділи кайданки у положенні руки за спиною. В момент падіння я вдарився носом об асфальт та здер шкіру, внаслідок чого з рани почала йти кров. Мені кричали не піднімати голову, при цьому мені було нанесено декілька ударів в спину. Особи, які мене затримували, жодним чином мені не представлялися хто вони і з якого органу.(..) Мені на голову відразу наділи поліетиленовий пакет темного кольору, який обмотали скотчем навколо голови, при цьому мені стало важко дихати”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С14: Я прокинувся в машині від пекельного болю, я відчув, що мене б'ють, думаю це були ті, хто раніше вибігали з машини і мене затримували. Я лежав на підлозі машини, вони нахилилися наді мною і били ногами, руками і т.д. по обличчю, ногах, руках, ребрах, голові, животу. Їхніх лиць я не бачив, оскільки вони були в масках, я закривав обличчя руками. Скільки їхали по часу не знаю, оскільки деякий час був без свідомості, а далі в напівпритомному стані"

3.2 В'язні, утримувані в "Ізоляції"

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С3: “Затримували різних людей - це як проукраїнські громадяни, які проживають на території «ДНР», які не приховували свою позицію; громадяни які співпрацювали зі спецслужбами України, доносили, виконували якісь завдання; також утримувалися місцеві жителі з метою викупу або інших вигод (майно, бізнес, інше). Також були ті, хто співпрацював або працював з «ДНР» - ополченці, держчиновники. Хтось з них може співпрацював з владою України, хтось чимось не догодив бойовикам. Всім затриманим інкримінували державну зраду, шпигунство, терористичну або диверсійну діяльність”.

Жертва С5: "Там не тільки українські сидять. А сидять і їх ополченці, які у них вони провинилися. Їх можуть навіть разом посадити. Там було і таке. Там щось десь не сподобалося, там хтось когось убив. Це як військова база, вона не конкретно для шпигунів українських або диверсантів українських - вона і для їхніх теж військових. Про хлопця, якого били: «Палич, я ні в чому не винен, я нікого не здавав! ..» - «А, не розповідай! Мені казки ...» Там мат-перемат, і знову б'ють. Там, видно, нирки відбили, тому що там такий звук був (!), Ось як відбивають щось ... “Вставай, гавкай!””

№ п/п	Дата и время посещения	№ документа посетителя	ФИО посетителя	ФИО посещаемого задержанного	Дата, время ухода посетителя и подпись того, кто его вывел	№ п/п	Дата и время посещения	документа посетителя	ФИО посетителя	ФИО посещаемого задержанного	Дата, время ухода посетителя и подпись того, кто его вывел
162	15.05.16	002100	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	15.05.16 12:00	171	17.09.16	002106	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	17.09.16 10:00
163	15.09.16	00176	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	15.09.16 12:00	172	17.09.16	00176	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	17.09.16 14:00
164	15.09.16	00176	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	15.09.16 12:00	173	17.09.16	00176	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	17.09.16 16:00
165	15.09.16	00176	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	15.09.16 12:00	174	17.09.16	00176	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	17.09.16 16:00
167	16.09.16	000686	Томашов О.О.	Сидорова С.А.	16.09.16 09:40	174	17.09.16	001281	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	17.09.16 16:00
168	16.09.16	00176	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	16.09.16 09:41	175	18.09	001281	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	18.09.16 12:00
169	16.09.16	001653	Шевченко В.С.	Сидорова С.А.	16.09.16 15:15	176	18.09	001281	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	18.09.16 12:00
170	16.09.16	001106	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	16.09.16 12:00	177	19.09	001100	Зуборрей А.В.	Сидорова С.А.	19.09.16 12:00

Защищено пробной версией Visual Watermark. Полная версия не ставит это клеймо.

Завод ізольційних матеріалів у Донецьку використовується як ізолятор "Ізоляція", вул. Світлого Шляху, 3, м. Донецьк, журнал за 2016 рік із даними полонених, джерело: https://t.me/traktorist_dn

3.3 Катування на території "Ізоляції", свідчення потерпілих

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С1 “У підвалі «Ізоляції» бойовики відразу почали мене катувати. З мене зняли наручники та одяг, роздягнувши догола. Поліетиленового пакету з голови спочатку не знімали. Додатково пакет був перемотаний скотчем для того, щоб мені було важче дихати.

Все, що відбувалося далі я погано пам'ятаю, оскільки був у стані шоку, декілька разів втрачав свідомість. Точної кількості осіб, які були в підвалі не може назвати, до того ж, вони могли виходити та заходити впродовж дня, коли мене катували”.

Жертва С2 “Я і інші полонені постійно чули крики - когось катували, і ми чули, як хтось кричить. Постійно це відбувалося. І в будь-який момент міг зайти п'яний співробітник вночі і почати бити нас просто собі на втіху. Там було кілька людей, які любили цим займатися”.

Жертва С12 “Я чула, як ось зверху другому на поверсі, знущалися над жінками та чоловіками. Були чутні жіночі крики, стогони і крики. До нас в камеру приводили два рази жінку одну, потім ще одну. Вони були дуже сильно побиті. На них живого місця не було. Одна жінка у нас в камері провела добу. Ми їй допомагали. Ця жінка, навіть не могла лягти на спину. Лежала на животі. У неї був цукровий діабет і купа захворювань. Їй було 48 років. Вона була дуже залякана. Просила з нею не розмовляти. Вона боялася того, що розмовляючи з нею, ми піддавали себе на небезпеку. Після її забрали”.

Завод ізоляційних матеріалів у Донецьку, який використовується як слідчий ізолятор "Ізоляція", вул. Світлого Шляху, 3, м. Донецьк, джерело: https://t.me/traktorist_dn На фотографії зображений військово-польовий телефон ТАР-1М, який використовується для катувань електричним струмом.

Жертва С1: “Мене поклали на металевий стіл та зафіксували тулуб і кінцівки скотчем до цього стола. Далі, мене почали катувати електричним струмом. Били «тапіком» — «телефон армійський польовий, ТАП-1М» — металеві клєми одягали на різні ділянки тіла: кінцівки та пальці рук і ніг, голову, вуха, статеві органи, тощо. Прокручувалася динамо-машина і регулювалася напруга електричного струму. Подача електричного струму тривала від декількох секунд до декількох хвилин. У цей момент, бойовики ставили запитання. Питання були дивними. Найперше, що вони запитали, “Де лежать гроші?”. Потім хотіли, щоб я зізнався, що вбив «Моторолу» (Арсеній Павлов — один з польових командирів «Народного

ополчення «ДНР», лідер батальйону «Спарта», був убитий 16 жовтня 2016 року у під'їзді власного будинку у м. Донецьк»).

Жертва С1: “Я декілька разів втрачав свідомість. Приходячи до тями, я чув розмови, що у мене була клінічна смерть. Для того, щоб привести мене до тями в ніздрі носа бойовики мені запихали вату, просочену нашатирним спиртом. Тому, окрім наслідків електричного струму, я мав опіки носової порожнини і органів дихання від нашатирного спирту. Впродовж декількох місяців я не міг дихати носом”.

Жертва С1: “Окрім «тапіка», інструментом для катування електричним струмом був катетер, який мені кололи в сонну артерію й пускали струм. І він, здавалося, проходить крізь серце. Набухали легені і я не міг дихати, відключався. Катетер вставляли також у задній прохід і пускали електричний струм в пряму кишку. У якості інструменту для ексекцій також використовувався електрошокер. Його притискали до будь-яких ділянок тіла і давали розряди електричного струму”.

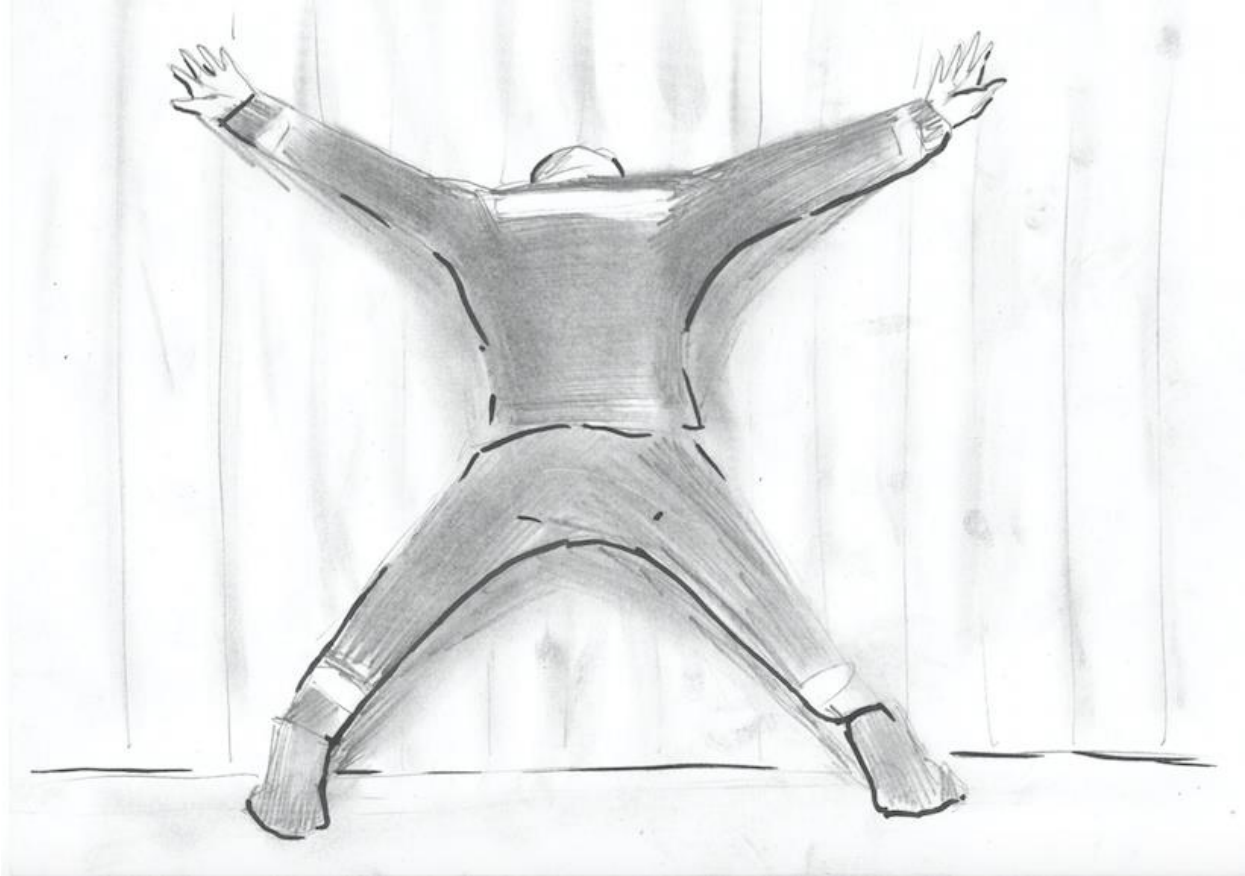
Жертва С1: “Мені дали звестися зі столу. Після цього я отримав декілька ударів в груди, відчув сильний біль. Удари наносили два бойовики, які стояли поряд зі мною. У результаті з'ясувалося, що мені зламали два ребра. Долаючи біль, я одягнувся, і бойовики відвели мене в камеру, піднявши з підвалу до приміщення, де тримали затриманих. Я був з пакетом на голові і в дуже поганому стані, тому всіх деталей не пам'ятаю. У подальшому, за час перебування у полоні, я зміг встановити та ідентифікувати тих осіб, що катували мене у підвалі, вони були з м. Воронеж, РФ”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С1: “На «Ізоляції» всі проходили через, так званий, «стакан» — кімната в підвалі 1 на 1,5 м, з мінімумом зручностей, де можна лише стояти або напів присісти, наприклад, коли коліна впираються у стіну. В «стакані» новоприбулого могли тримати до місяця часу”.

Жертва С1: “Бойовики можливо боялися, що переборщили зі мною і можу померти. Я мав хворе серце, а дев’ятигодинне катування так просто не минається навіть для здорової людини. Тому мене відвели до звичайної камери”.

Позиція „розтяжка” – джерело <https://theins.ru/obshestvo/114526?fbclid=IwAR1X4-PT5xjscYF0fwCJ93iPM1eNOcuCMmcT2ReoF1c5Us8wpbVo09dt-IY>

Жертва С1: “Мене поставили на, так звану, «розтяжку». Це відомий у правоохоронних органах вид катування і отримання зізнання. «Розтяжку» також іменують «ластівкою». Мені підняли руки вгору та завели їх вгору до труби, яка була вмонтована до стінки вище зросту людини, ноги розвели в різні сторони вліво та вправо. У такій позі я простояв три доби. Мені не давали ані їсти, ані пити, ані справити потреби. До камери могли зайти конвоїри та бойовики «МДБ ДНР» і побити мене – руками, ногами. Коли я падав знесилений, мене підіймали і ставили знову. Іншим затриманим заборонили допомагати чи спілкуватися зі мною”.

Жертва С1: “Я почав втрачати свідомість і марити. Я вже бачив перед очима свою дружину, кричав: «я тебе люблю». Я витримав дві ночі таких катувань, після чого сказав, що готовий зізнатися в чому вони хочуть”.

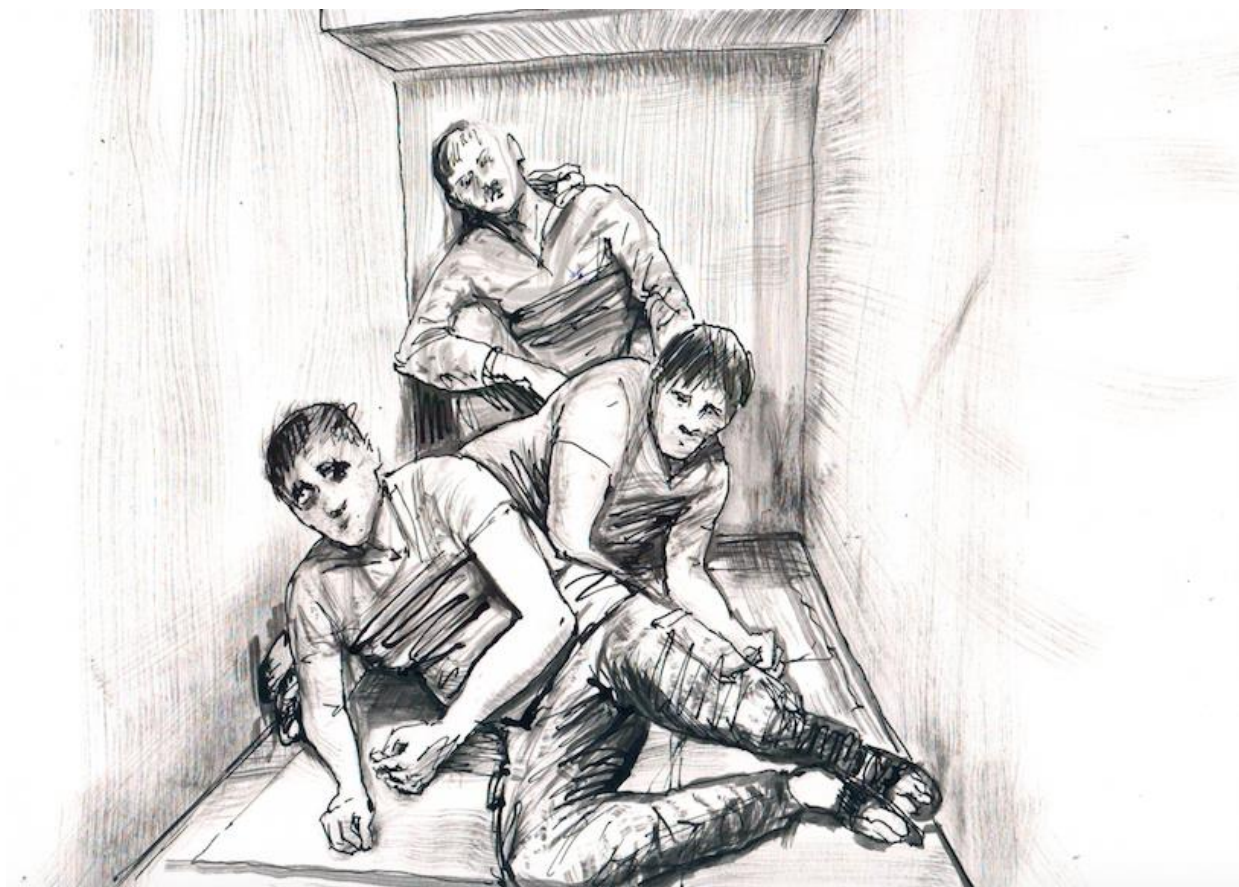
Жертва С1: Мені змусили весь час стояти з пакетом на голові — ходити можна було тільки до туалету, а сидати ні. У мене були поламані ребра, я ходив, як орангутанг.

Катування тривали приблизно 1-2 місяці – до середини зими 2016-2017 рр. Мене виводили до підвалу, я був у мішку на голові, наручниках. Там мене роздягали, клали на стіл, прив’язували і починали екзекуції з електричним струмом. Катували «тапіком», електрошокером, катетером з дією струму. У задній прохід вставляли катетер і пускали

струм — це в них була «класика». Мене доводили до стану клінічної смерті, потім відкачували. Коли мене тягнули до камери напівживого по східцям ноги здиралися, кістки забивалися (чашечки, п'ятки), а для бойовиків це був додатковий спосіб екзекуцій”.

Жертва С2 “Протягом усього цього часу я нарахував п'ять переломів ребер: з періодичністю раз в два-три місяці мені ламали ребро від удару”.

Жертва С2 “Бойовик «Ізоляції» підійшов до мене ззаду, надів на голову полотняний мішок, заломив мені одну руку, як поліцейські роблять, і повів. Спустили мене в підвал, якесь підвальне приміщення, посадили на стілець. Я зрозумів, що буде якась екзекуція і тому почав нервувати, дуже глибоко дихати, це було чисто інстинктивно; бойовики з «Ізоляції» зняли з мене шкарпетки; зв'язали ззаду руки скотчем, прив'язали до стільця зі спинкою, щоб я не міг не встати, чи не смикатися, якщо що - мене тримали за плечі і за руки. Далі, так як я був в мішку і не бачив, але відчув, що мені до пальців ніг прикручують якісь металеві дроти. Під час того, як він почав задавати питання, через ті дроти, які прикрутили до пальців ніг, почали пропускати електричний струм. Мене почало бити струмом. Під час допиту бойовик задавав питання, струмом бити переставало, я відповідаю, потім вони знову починають бити струмом. Таке відбувалося, напевно, протягом 10-15 хвилин. Коли вони почули відповіді на всі свої питання, вони дали мені в руки шкарпетки, допомогли одягнути тапочки, відв'язали ноги, які були прив'язані до стільця, щоб я їх не міг прибрати, все зняли з мене, весь скотч, і відвели назад в камеру”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С3: “Постійно всі, хто перебував на «Ізоляції» всі прекрасно знали, що в будь-який момент можуть відкритися двері, заїде хтось з бойовиків і може початися побиття. Потрібно було встигнути повернутися обличчям до стіни, надіти пакет/мішок на голову і завести руки за спину, поки відкриваються двері в камеру. Всі цього боялися. Бойовики заходили постійно тренуватися на полонених, тобто били нас. Били гумовими, пластиковими та залізними трубами, палицями.

Жертва С4: “Спочатку вони спробували тапіка (тортури з використанням електричного струму, польовим телефоном ТАП-1М), застосовували її 3 або 4 рази, але вирішили не продовжувати, бо я занадто швидко втратив свідомість. Потім вони прикріпили мої ноги, руки та статеві органи до електродів. І я знову втратив свідомість, через хвилину, може, і менше. Вони вирішили перейти на старі добрі методи: побили мене гумовою палицею РРР-73, прикладом, пістолетом. Із загального часу перебування там допити та побиття, ймовірно, займали близько 40% часу”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С10: “Всі знали куди бити, тому що всі сліди побиття згодом пропадали, наприклад, у мене було стегно повністю синє, потім пройшло. Переломів у мене не було. Кілька разів після сильних побиттів я втрачав свідомості, тоді бойовики тицали мені нашатир. Я говорив, що підпишу все, що вони захочуть, тільки нехай тортури закінчаться”.

Жертва С1: “Бойовики під час допитів у підвалі, в проміжках між катуваннями електричним струмом відверто погрожували, говорили, що завезуть мене в батальйон покійного «Мотороли» — «Спарту», бійці якого були люті від смерті свого командира. «МДБ-шники» погрожували, що у батальйоні «Спарта» мене звалтують чоловіки. Окрім того, співробітники «МДБ ДНР» хотіли інкримінувати мені вбивство «Мотороли». Погрожуючи «Спартою», говорили, що бійці будуть раді «зустріти» вбивцю їх командира, і зроблять зі мною, все що завгодно”.

Жертва С1: «Мої ноги набрякли, вони були чорні, всі в синцях, опухлі, вся шкіра злізла з них, мої сухожилля були оголені, були лише шматки м'яса. Після тортур у підвалі вони потягли мене по землі, я сам не міг фізично ходити, а бойовики не хотіли мене нести».

Жертва С14: «Під час задушення бойовики задавали мені питання. Мені погрожували, що якщо не признаюся, зроблять гірше. Через кілька хвилин я почав хрипіти і задихатися. Мене припинили душити. З мене спустили до колін штани й труси. З тазика мені хлюпнули холодної води в обличчя і почали поливати все тіло, з голови до ніг. До крайньої плоти статевого члена і мошонки, кінцівки (пальці) ніг, рук одягли металеві клєми або скоби. Також під'єднували металевий дрот до скронь голови. І почали подавати розряди електричного струму. Я не знав, не бачив чим мене катують, яким пристроєм. Розряди пускали кілька разів. Я не пам'ятаю скільки, як довго це відбувалося, тому що біль був пекельний, я був не при собі. При цьому мене питали, хто я такий, на кого працюю, який у мене позивний. Я тримався 2-3 хвилини і втрачав свідомість. Бувало, хтось підносив мені до лица нашатирний спирт, тоді я приходив до тями і тортури продовжувалися. Тортури відчувалися як вічність, не знаю скільки пройшло часу.

Закінчивши катувати на столі, з мене повністю зняли штани. Я залишився тільки в трусах. Мене підняли і посадили на залізний стілець. Мені примотали ноги скотчем до ніжок стільця, руки завели за спинку стільця і теж обмотали. До одного з вух, статевого члена і мошонки причепили дроти. Другий кінець проводів усталили в розетку. Розряду вистачало на дві-три секунди. Далі повторювали знову і знову і так десь три-чотири рази. Потім клєми з статевих органів від'єднали і причепили до другого вуха і так же само другий кінець провід вставляли в розетку. На якомусь разі я повністю відключився. Прийшов до тями від різкого запаху нашатирю, коли хтось сунув мені вату з нашатирем в ніздрі. Як я дізнався, це був доктор з «Ізоляції». Я почув, що він сказав - З нього вистачить на сьогодні, завтра продовжимо».

3.4 Погрози, психологічні тортури та переслідування сімей в'язнів

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С7: “Мою дружину, допитували як і мене у той же час, тільки у іншому кабінеті. До неї фізична сила не застосовувалась, але морально дуже її давили. Їй казали, що вона ніколи не побачить своїх дітей, що вона ніколи не побачить мене, що вона згниє в тюрмі і що її чекає дуже страшне майбутнє”.

Жертва С4: “Крім того, тиснули морально, погрожували родичами, що мати поруч сяде і друзі, що конфіскують майно, загрози в сторону моєї тодішньої дівчини: «телицю твою привеземо і на хор пустимо, а ти будеш сидіти і дивитися, чи на тапак її посадимо”.

Жертва С1: “Окрім фізичного насильства, конвоїри постійно знущалися з нас морально. Наприклад, змушували співати «гімн ДНР» і влаштовувати з цього шоу, концерти. Камери мали змагатися між собою у хоровому співі. Камері-переможцю бойовики обіцяли три банки згущенки. Змушували нас співати з дев’ятої вечора до третьої ночі. Також бойовики з «Ізоляції» змушували нас бити один одного”.

Жертва С1: “Окрім того, у нашу адресу постійно звучала нецензурна лексика, погрози, крики, насмішки. Нас називали «українами», «укропами», «нациками», «фашистами», «зрадниками» і тому подібне”.

Жертва С3: “«ДНРовці» змушували нас «мітингувати», тобто змушували нас йти, як ніби на мітинг, а потім самі ж розганяли. Таким чином, вони хотіли залякати місцевих жителів, при цьому вони ще били нас. До нас приїжджали охоронці Захарченка і тренувалися на нас. Удари були дуже сильні, можна було почути, як «хрустять» при переломах ребра”.

Жертва С1: “Бойовики стали погрожувати звалтуванням моєї неповнолітньої доньки на моїх очах та знущаннями над моєю дружиною, наприклад, говорили, що виколять та видеруть дружині очі. Я розумів, що вони реально можуть це зробити. Такого я не міг дозволити, тому і вирішив зізнатися у всьому що мені інкримінували. Дослівно бойовики сказали мені: « ты ж понимаешь, где находишься, мы тебя уже решили поломать. Но у тебя есть дочка и жена в городе. Сейчас мы их привезем. Дочку изнасилуем, а жене выколем оба глаза»”.

Жертва С3: “Також психологічний тиск чинився постійно, в зв'язку з цим, я до сих пір страждаю від того, що, якщо зі мною говорять на підвищених тонах, оскільки думаю, що мені можуть завдати шкоди”.

Жертва С10: “Мій фізичний і емоційно стан в перші місяці катувань та побиття було настільки поганим, що я думав, що не доживу до 2018 року. Кожен раз, коли відкривалися двері в камеру, у мене боліло серце, я не міг це контролювати. Кожен раз я думав, що за мною прийшли оперативники і зараз вони заберуть мене в «МДБ ДНР» де продовжать катувати”.

3.5 Імітації розстрілів

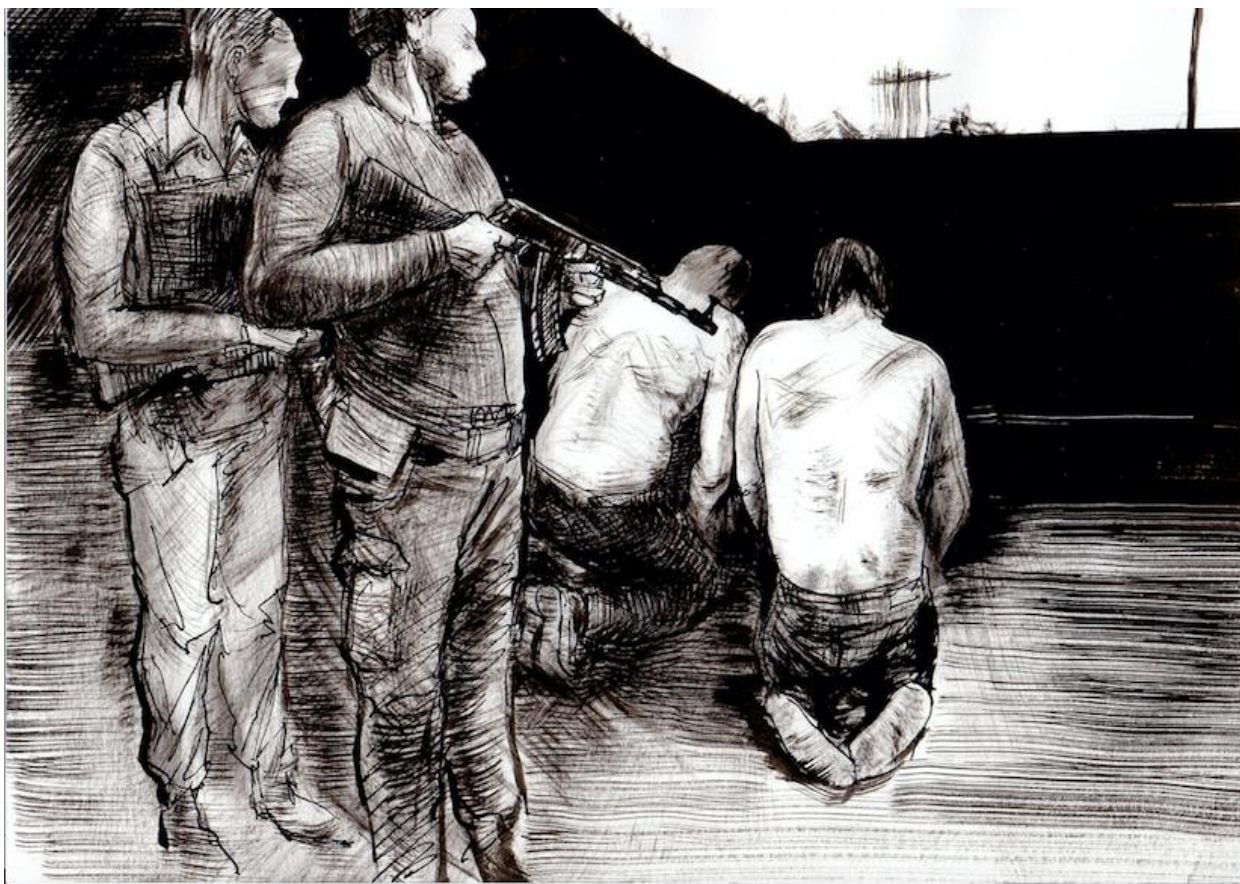
Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С1: “Протягом утримання на «Ізоляції» над затриманими проводили експерименти. «Ізоляція», окрім функції відомчого таємного ізолятора для затриманих «МДБ ДНР», використовувалася, як військова база цього міністерства. У «МДБ ДНР» був власний спецназ. Він брав участь у затриманні шпигунів, диверсантів на території «ДНР», розгоні демонстрантів, використанні для спецзавдань. На території «Ізоляції» вони тренувалися. У якості підручних використовували затриманих. Наприклад, нас били, імітуючи затримання злочинців, влаштовували «розгони демонстрацій» — нас виводили натовпом на подвір'я, ставили, наче ми йдемо на мітинг за Україну, і налітали на нас з кийками, повалюючи на землю та забиваючи по асфальту — відпрацьовували, як вчиняти з демонстрантами для того,

щоб всім вбити в голови, що мітингувати не можна. Ми потім по три дні відходили від таких тренувань. Також, у якості тренування, нам кидали гранати під вікнами, імітували стрілянину довкола.”

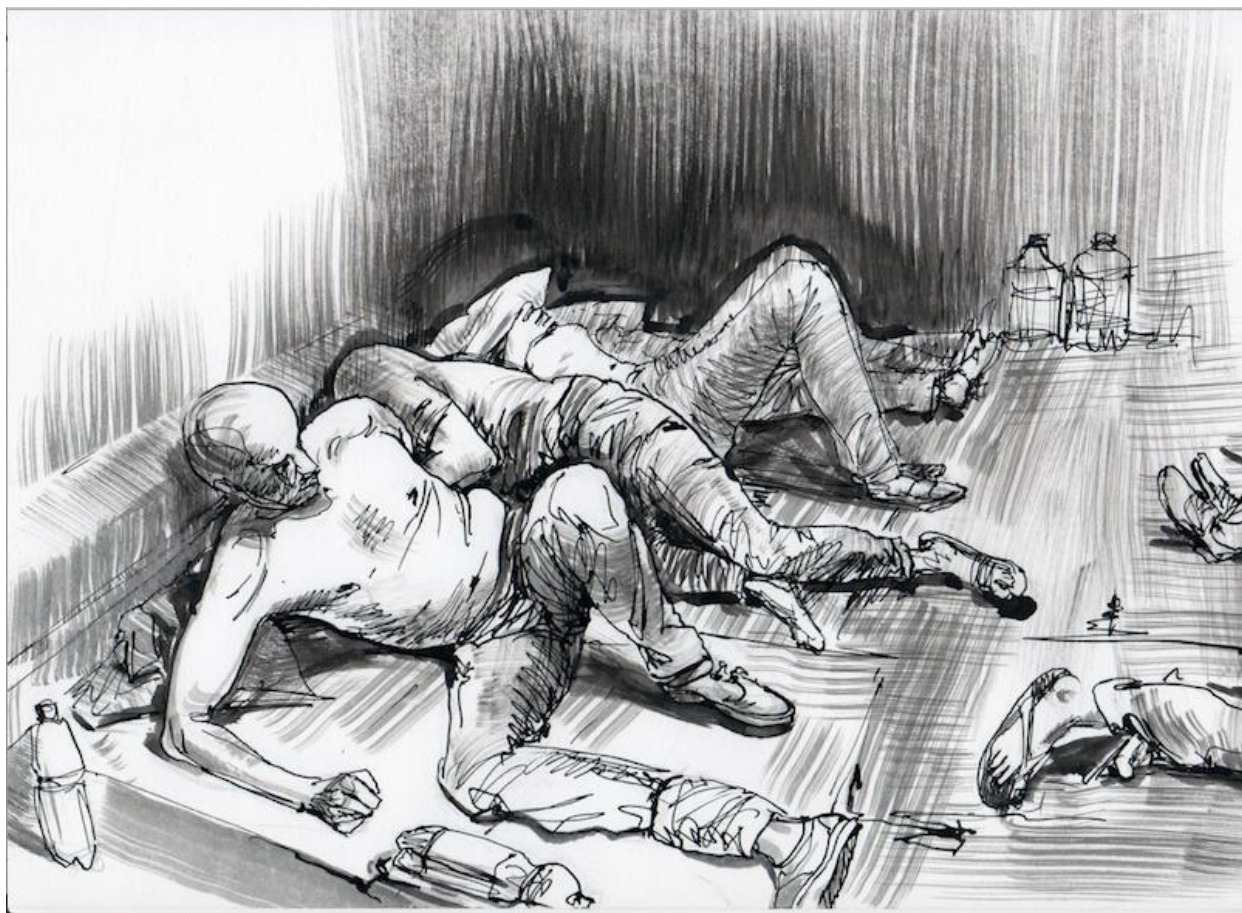
Жертва С10: “Іноді, приїжджали «Спортики» (бійці) з «Озерного» (підрозділи спецназу «МГБ ДНР», близько десяти осіб, і відпрацьовували на нас «захоплення бази» - вчення - всіх на підлогу і починали бити, після вели на нібито розстріл. Коли це сталося вперше, я подумав, що це і правда якась захоплення і вибіг взимку тільки в тапочках на босу ногу. Думав нас ведуть розстрілювати. Привели до терикона, що на території «Ізоляції», вистроїли всіх, пригрозили стріляти, але нас не розстрілювали. Було близько десяти бойовиків. Нас вели строем. Когось під руки, підганяли, погрожували. Нас було близько 20 осіб.

Жертва С1: “У нас не цілили, щоб вистрілити, але стріляли довкола, вище чи нище від нас, в сторони, або холостими, однак було страшно і ніхто не застрахований від того, що хтось зі спецназівців вистрілить спеціально у нас або помилиться, промахнеться і потрапить по нам. За час тримання в полоні, я дізнався, що спецназ «МДБ ДНР» мав установку – у випадку захоплення військової бази на «Ізоляції» — всіх затриманих розстріляти. Тому, вони і імітували розстріли”

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

3.6 Свідчення в'язнів про вбивства

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С1 Були й ті заручники, кого вбивали в ході катувань або побиття. Так, навесні на території «Ізоляції» від води було чутно трупний запах. Багато хто з затриманих помирав, не витримуючи катування та побиття”.

Жертва С1 “«Палич» коли очолював «Ізоляцію» постійно нахвалявся, що має по шість «баранів» за ніч. Погрожував: «Хочеш бути сьомим «бараном»?» Під «баранами» він мав трупи заручників”.

Жертва С1: “Серед тих, хто не витримав знущань і катувань в полоні був Віктор, колишній працівник міліції. В свій час (1990 роки) він був заступником начальника Донецького СІЗО. Потім став директором одного з готелів у м. Донецьк. Одного разу у нього зупинялися російські військові і не розраховалися. Він записав їхні контактні дані як боржників. Далі, його звинуватили у стеженні, збиранні даних про російських військових, тобто шпигунстві. Його затримали співробітники «МДБ ДНР», помістили до «Ізоляції», катували так як і мене – електричним струмом, били, змушували днями стояти на ногах, а йому в силу свого віку було складно. В результаті катувань в нього відслоїлась сітківка ока, втратив зір, загострилися проблеми з серцем, був варикоз від постійного перебування на ногах, катувань та переживань. Його стан здоров'я погіршувався, медична допомога на «Ізоляції» не надавалася. Віктора перевели до СІЗО м. Донецьк, щоб надати лікування. Але за нез'ясованих обставин, через деякий час він помер. Відомо, що Віктора ховали співробітники «МДБ ДНР» в цинковій труні, не показуючи тіла. Окрім того, бойовики «МДБ ДНР» затримували його дружину, внука з метою зізнання, пограбували майно, забрали автомобіль”

Жертва С1: Вбито одного із ополченців «ДНР» — Козюра Олександра Миколайовича, позивний «Дуб», служив у десантних військах «ДНР», не відрізнявся особливим розумом,

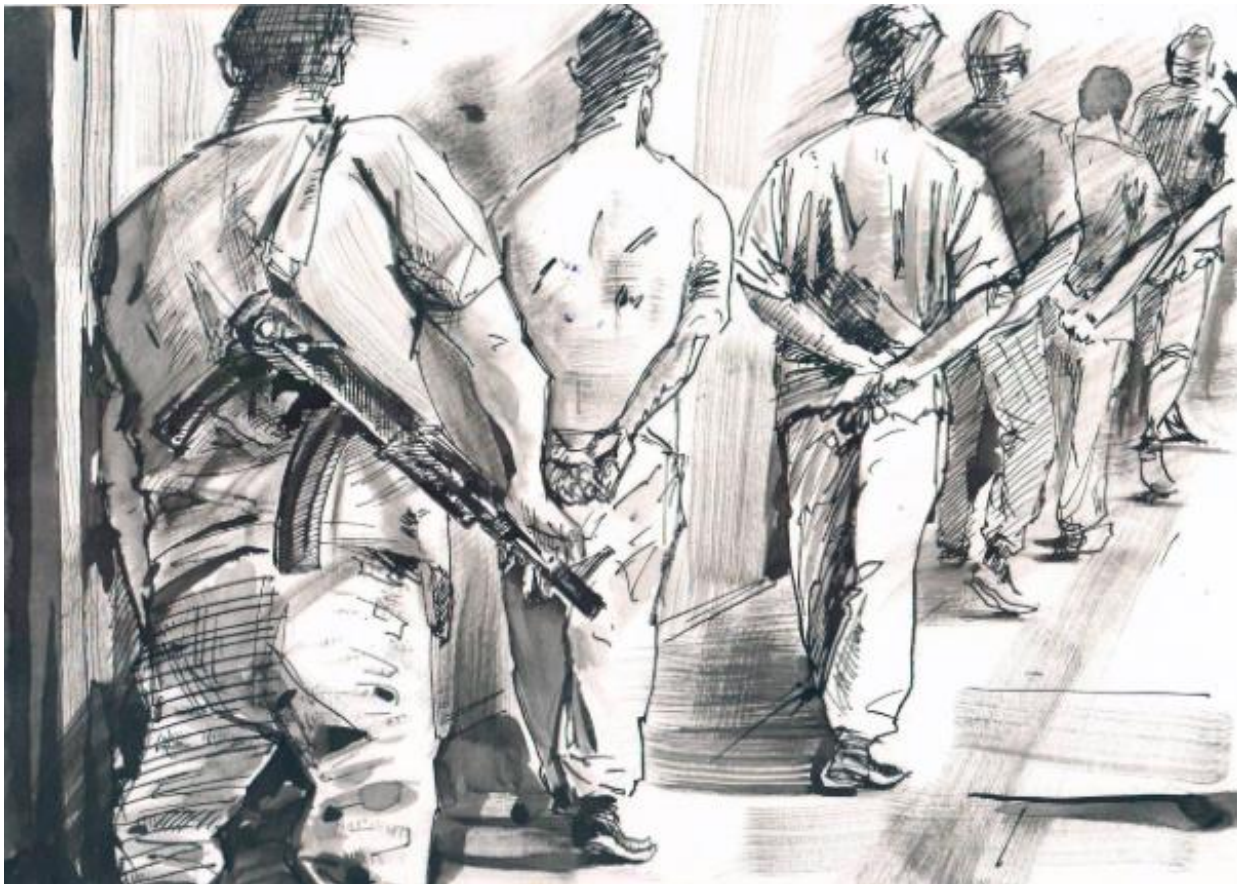
був як кажуть «без царя в голові», не було не те, що розуму, а й усвідомлення елементарної необхідності захисту; мав сім'ю; родом із смт. Очеретино Донецької області (територія підконтрольна Україні, прифронтове містечко). Під час служби «міністр оборони ДНР» Кононов подарував йому квартиру. Потім військовий «ДНР» вирішив перейти на службу до іншого підрозділу. Йому наказали повернути квартиру, але він відмовився. Далі його затримали співробітники «МДБ ДНР», помістили на «Ізоляцію», били та катували як інших затриманих. Під час однієї з ексекуцій вночі йому перебили селезінку. До ранку він помер. Справу в «МДБ ДНР» «зам'яли» — вказали, боцімто він намагався втекти і був убитий при спробі втечі.

Жертва С7: Також під час перебування на «Ізоляції» на початку листопада 2016 року я чув звук із коридору, де відбувалось побиття ополченця. Цей ополченець був відповідальним за якесь майно, яке зникло. Я чув як інші ополченці вимагали від останнього зізнань при цьому дуже сильно його били, про що свідчили звуки від ударів та крики побитого. Після побиття вказаного чоловіка його завели до нашої камери № 3 та сказали, що б ми за ним слідкували щоб з ним нічого не сталося. Вказаний ополченець був віком близько 40 років, худощавої статури тіла. Коли його завели, то він весь трусився. Далі йому інші ополченці дали папір і наказали писати зізнання. Позивний цього постраждалого я не пам'ятаю. Після того, як він написав щось його знову вивели в коридор і продовжили дуже сильно бити. Потім ми почули розмову ополченців про те, що той, кого били не дихає, що у нього зупинилося серце.

Там був ще інший молодий хлопець, який за дверима кричав до інших бойовиків, що вони його вбили. Знаю, що до нього викликали лікаря, який констатував смерть вказаного ополченця. Було також чути розмови бойовиків про те, що далі робити із загиблим, як представити його загибель. Більше бойовика якого били я не бачив, подальша доля його мені невідома”

Жертва С1: “Серед заручників були й такі, яких не надовго затримували, потім вони зникали. Дехто помирав від наслідків побиття та катувань, декого вбивали «МГБ-шники» і конвоїри в ході допитів та знущань, не розраховувши сили, декого відпускали, коли від людини отримували необхідне. Багатьох осіб ми не знали. Вони сиділи окремо від нас у підвалі, з пакетами на голові, а нас змушували заносити їм їжу. Потім ці особи зникали з «Ізоляції», де поділися ми не знали, з'являлися нові і так постійно. “

3.7 Примусова праця

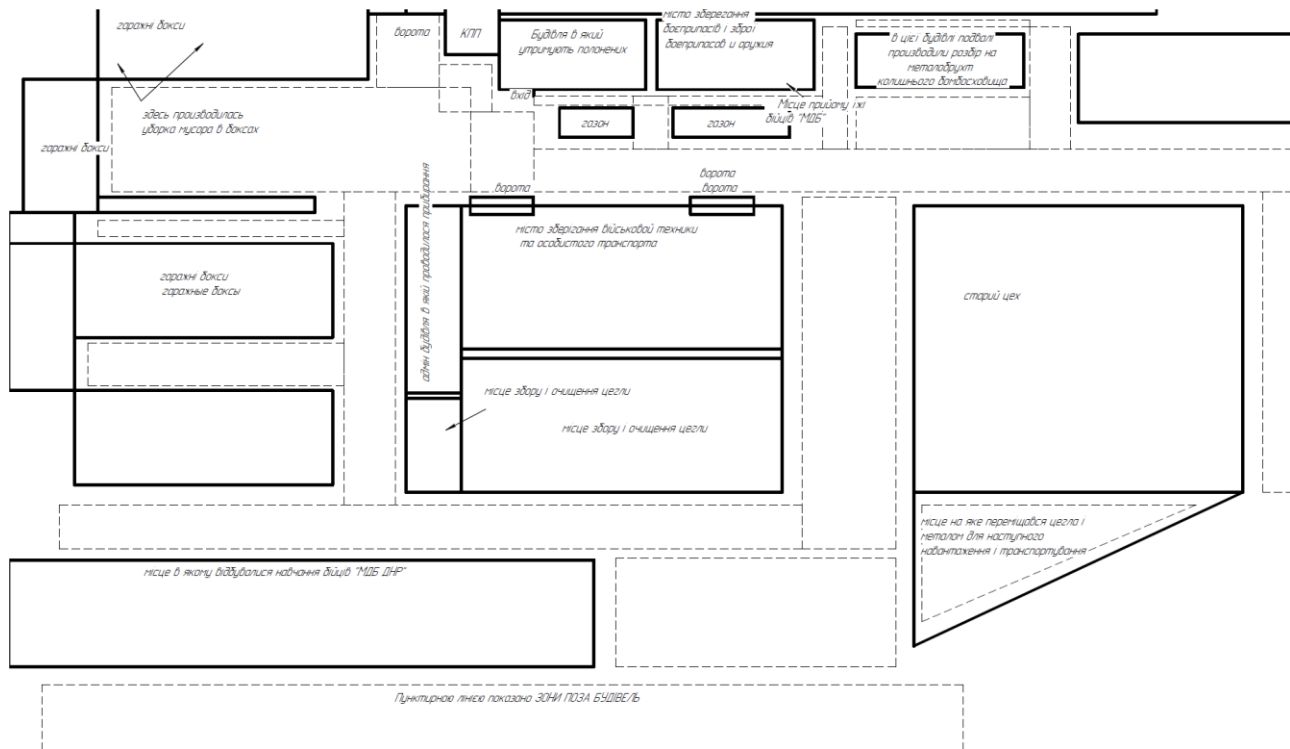

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С3: "Полонені на «Ізоляції», в тому числі і я, залучалися до примусових робіт. Працювали з ранку до ночі. Майже кожен день. Роботи фізично важкі, особливо після тортур. Роботи стосувалися ремонту техніки, будівельні роботи, завантаження, розвантаження боєприпасів, переносити мішки, будматеріали, і т.д., різали металолом, робили цеглу, прибрали у дворі, підмести, тобто працювали різноробочими. Виконували будь-яку, яку тільки можна придумати роботу, яка тільки є. На роботах не проводили інструктажу з техніки безпеки, не видавали будь-яких засобів захисту або спецодягу - рукавичок, халатів, щитків. Більш того, в процесі роботи нас підганяли і били палицями, ми були як раби".

Жертва С4: "Коли полонених виводили на роботу масово, у начальника бази була така забава, кожного бити в плече, а удар у нього був сильний. Завдання були найрізноманітнішими: підмести територію заводу, прибирання сусідніх корпусів, починаючи від сміття і закінчуючи лабораторними хімікатами та обладнанням, перенести якісь важкі предмети, меблі. На території було досить багато хімікатів. Одного разу, під час прибирання розбили банку з соляною кислотою, при цьому спеціального одягу або хоча б рукавичок у мене не було. Я постійно відчував небезпеку і страх отримати хімічний опік".

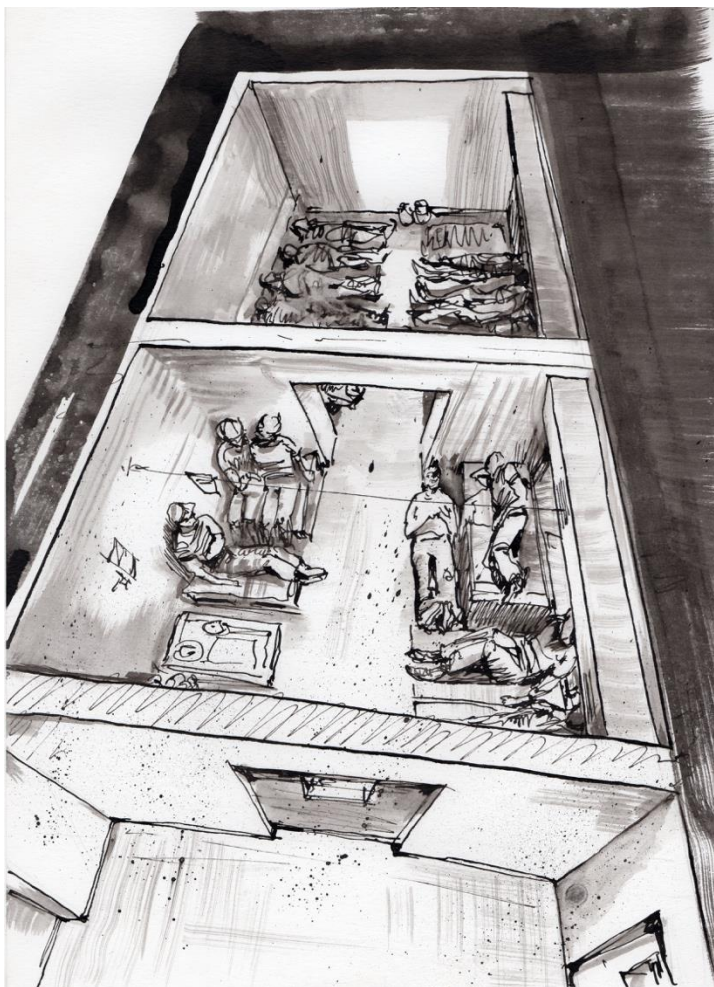
Роботи виконувалися під наглядом озброєних охоронців, які заради забави стріляли під ноги, над головою, або в щурів, що пробігають. Мені відомий випадок, як полоненого випадково застрелили, коли його тільки привезли, лякаючи перезарядженням зброї.”

Ізоляція - план території, де відбувалися примусові роботи, за спогадами ув'язнених

Жертва С10 “Неподалік «Ізоляції» знаходився величезний склад з боєприпасами. Належної охорони біля нього не було. Правил поводження з вибуховими пристроями ніхто не дотримувався. Ми боялися, що якщо рвоне цей склад то від «Ізоляції» нічого не залишиться і всі ми загинемо. Нас змушували розвантажувати і завантажувати боєприпаси на військову техніку. ”

3.8 Умови утримання

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва 5 “Там дуже-дуже яскраво, як білий день. Як не стій, дуже було яскраво, дуже. На ніч теж не вимикався”

Жертва С7 “Були такі дні, що по троє дів нас не випускали відвідати туалет (так зване туалетне катування). Сходити по малому можна було, а сходити по великому було нікуди. Це дуже позначалось на роботі кишечнику, навіть їсти не хотілося, бо до туалету після того не можна було сходити”.

Жертва С3 : За весь період перебування на «Ізоляції», я сидів в різних камерах, в тому числі на підвалі.

Підвал. Завод ізоляційних матеріалів у Донецьку, який використовується як слідчий ізолятор "Ізоляція", вул. Світлого Шляху, 3, м. Донецьк, джерело: [https://t.me/traktorist dn](https://t.me/traktorist_dn)

СЗ Камери були великі та маленькі. Були кімнати на чотири людини, вони приблизно 2,5 м на 4 м. Великі камери десь 5 м на 5 м, 5 м на 7 м. У великих перебувало до 15 осіб. У великій камері, наприклад № 5, де я утримувався деякий час, були нари - зварений двох'ярусний стелаж з сіткою, як на зоні. У камерах було освітлення - лампи, і вікна, але вікна були зафарбовані білою фарбою, щоб не видно було, що відбувається зовні. Вікна відкривалися, провітрювалися. У камерах не дозволяли курити. Коли когось нового привозили, всі хотіли подивитися, і робили дірки в шпалерах на стіні, за це потім отримували від конвоїрів, нас били. Тобто бойовики все закривали, заклеювали, щоб ми нічого не могли бачити. При відкритті дверей та людина, яка перебувала в камері, повинен був швидко встати, відвернутися від дверей і скласти ззаду руки. Тільки за наказом нам можна було повертатися.

Була маленька камера, яка називалася «люкс» - в ній були тільки розкидані подушки з крісел і на них потрібно було спати.

Жертва СЗ: “Особливим атракціоном були сидячі камери з дуже низькою стелею, через що неможливо було встати. Пересуватися можна було лише на колінах. Маленькі вікна, розміщені на рівні землі, не пропускали світло, єдиним джерелом якого були маленькі лампи”.

Жертва СЗ: ”Пам'яткою, яка залишилася мені назавжди з часу, проведеного там, є набагато гірший зір. Яскраве світло викликає біль, а без світла я мало що бачу. Усі камери були холодними, вологими, затхлими, запліснявілими і просто брудними”.

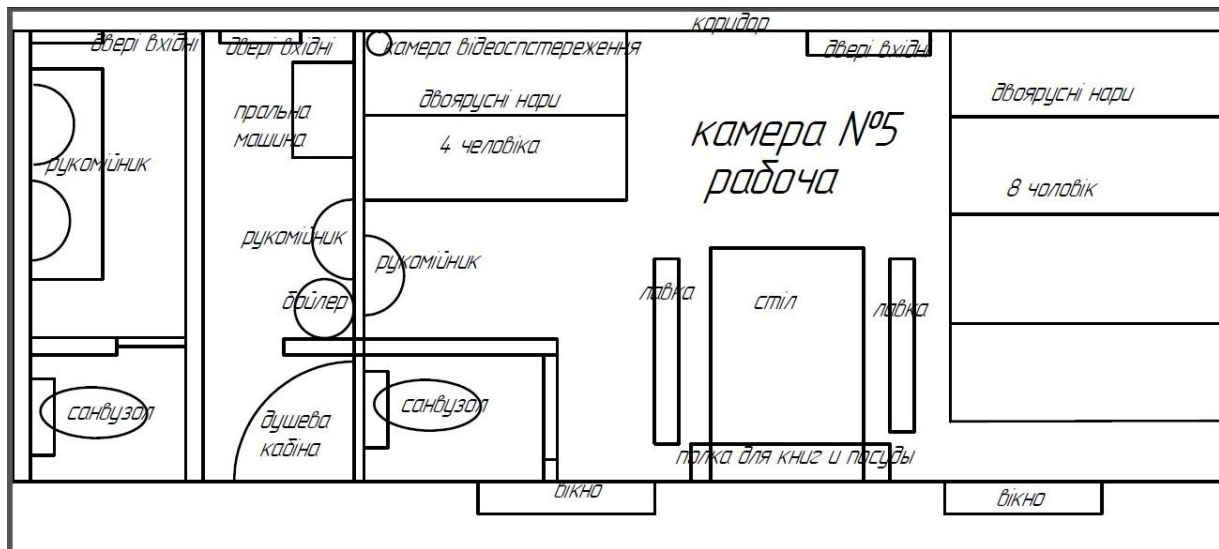

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва СЗ: „Єдиним обладнанням і цивілізаційною зручністю був біологічний туалет, на жаль, постійно переповнений і нестерпно смердючий. Старим радянським способом охоронці також організували отруєння вихлопними газами - відкривши вікна в наших камерах і залишивши під ними заведену військову техніку. Мене замкнули в одній із цих імпровізованих газових камер восени 2016 року.”

Жертва СЗ: „У камерах не було туалету, умивальника, води та мила. Дозволяли набрати воду в пляшку лише вранці та ввечері, коли ми справляли свої фізіологічні потреби. На це у нас була одна-дві хвилини, іноді навіть менше.

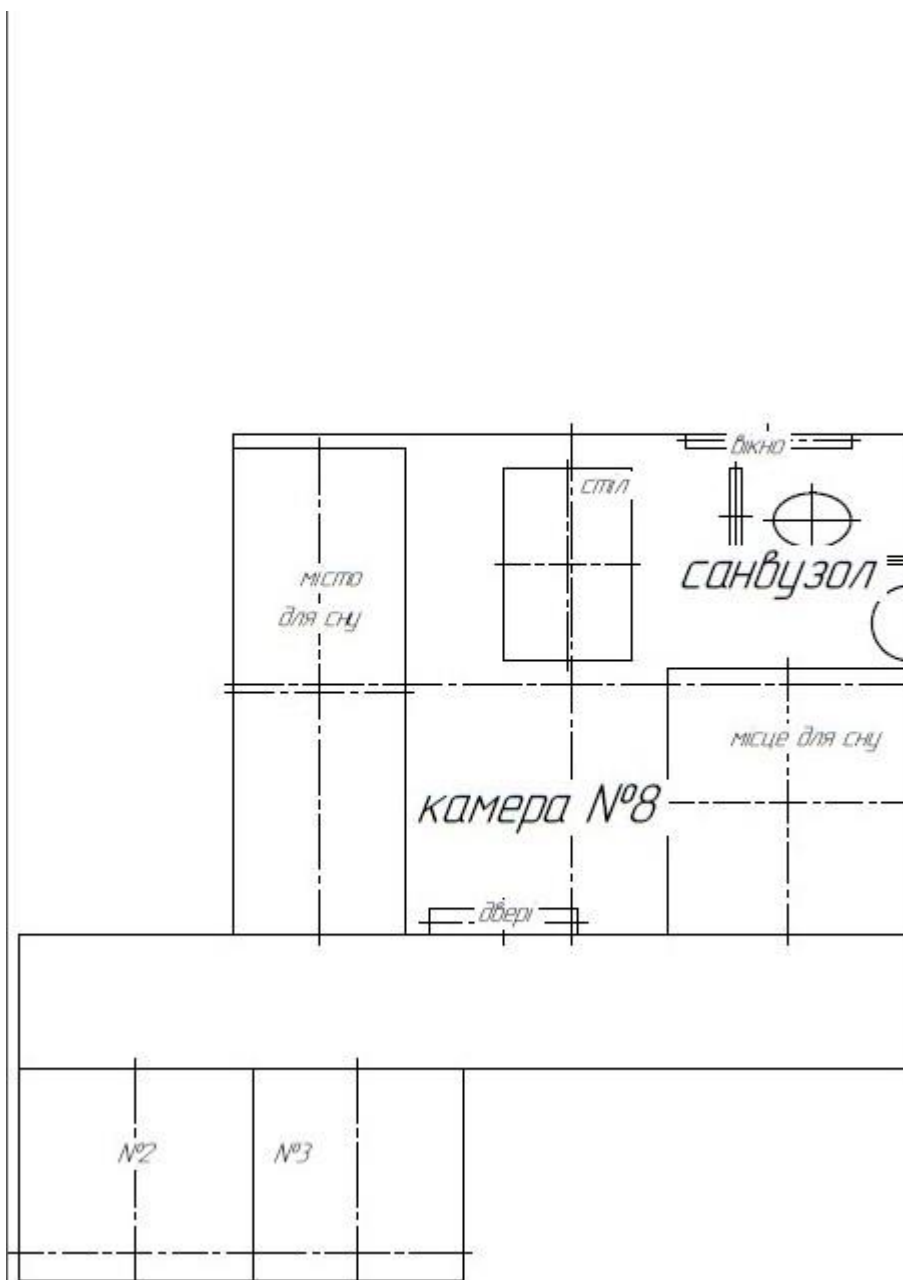
Протягом дня можна було справляти потреби лише у пляшку в кутку приміщення. Камера весь час була брудна і смерділа, вони тримали нас у таких нелюдських умовах. У коридорі був туалет і дві раковини. Їх використання постійно супроводжувалося криками "швидше, швидше!" грубо, щоб ми якомога швидше справили свої фізіологічні потреби. І як тільки охоронці помітили, що хтось миється чи миє руки, вони відразу ж починали кричати, погрожувати та заганяти назад до камери.”

Робоча камера, у якій відбувалися роботи, за спогадами ув'язнених

Жертва С11: “При Вході в камеру я знімав пакет з голови, а при виході надягав, такі вказівки керівника”.

Жертва С10: “Спочатку, перший місяць після затримання, мене тримали в камері № 5, в якій були дерев'яні нари, якісь ганчірки, вікна, зафарбовані білою фарбою, які виходили у внутрішній двір заводу, був туалет і раковина, камера середнього розміру, було холодно і душно. Після тортур мене приводили до тьми співкамерники, я був в дуже поганому стані, тому будь-яких деталей не запам'ятав. Через місяць, коли мене трохи підлікували, перевели в камеру №8. Камера на 23 людини, 36 кв. м”.

Камера № 8, за спогадами ув'язнених

Жертва С10: “У камері стояв унітаз, обгороджений пластиком по пояс, це «зручність» зробили самі полонені протягом 2017 року, спочатку всі ходили в туалет в пляшку. У підвалі «Ізоляції» не було унітазу, там стояла спеціальна 200 літрова квадратна бочка з біотуалету (дах туалету обрізаний, а бочка залишена) потім полонених змушували її виносити з підвалу і виливати в каналізаційну яму. Багато пройшли через підвал, мені не довелося. Денного світла в камерах майже не було. Вікна були зафарбовані або закладені чимось, щоб ми не змогли нікого побачити”.

Жертва С10 «Півроку я спав одягненим, тому що мій матрац був заляпаний чиеюсь кров'ю, підклав ковдру і спав на ній. Постільної білизни у нас просто не було. Ходили ми в тому, що встигли прихопити з дому або в чому були одягнені під час затримання”.

3.9 Медична допомога

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С1: “Належна медична допомога затриманим на «Ізоляції» не надавалися. Так званий, «лікар» чи «медик» на «Ізоляції» виконував функцію ката. Він супроводжував бойовиків під час катування затриманого електричним струмом, коли катований втрачав свідомість, він давав нюхати нашатирний спирт, пхаючи вату прямо в ніздрі, так що обпікалася носоглотка. Також лікар міряв тиск для того щоб зорієнтувати бойовиків скільки часу та яку інтенсивність струму витримає особа. Функцію лікаря на «Ізоляції» міг виконувати будь-хто з бойовиків, одягнувши маску – багато знань та розуму не потрібно для того, щоб поміряти тиск чи дати понюхати нашатирю”.

Жертва С2: “Знаю точно, що в тортурах також брав участь військовий лікар, позивний «Док». Він завжди брав участь в тортурах для того, щоб розуміти фізичний стан людини. Якщо людина втрачала свідомість від тортур, у нього завжди була ватка з нашатирним спиртом, він стежив за людиною, щоб серце не зупинилося і т.д. І завжди, якщо щось сталося, то його використовували для того, щоб провести якісь медичні дії, щоб в'язень не помер”.

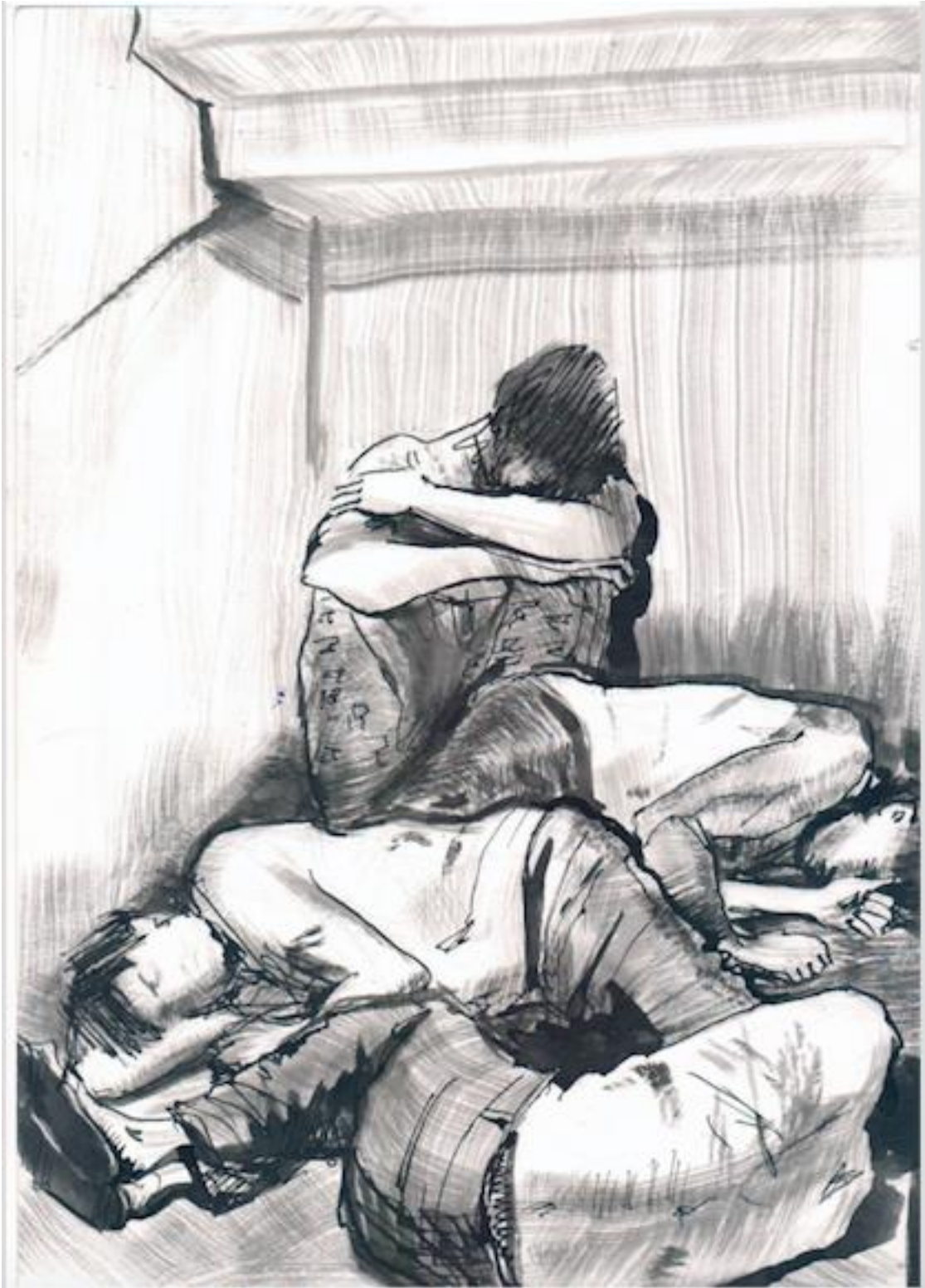

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С6: «В середині липня 2017, різко почалося погіршення мого стану здоров'я. Я втратив майже половину своєї ваги. Від важкої роботи з'явилося варикозне розширення вен. Незважаючи на мій стан, мене виганяли на роботу. Я постійно перебував в стані напівнепритомності. Як потім було встановлено лікарями, що у мене «недокрів'я» (анемія). Медичної допомоги не надавали, незважаючи на скарги».

Жертва С1: «Справжньої медичної допомоги на «Ізоляції» ніхто не надавав. Затримані самостійно мучилися з болем від катувань та побиття. Так, гнилі кусні м'яса мені з ніг зрізав Віктор Голомазюк, який також гостро потребував медичної допомоги. У критичному стані з «Ізоляції» його було відправлено до СІЗО м. Донецьк, для того щоб там надати медичну допомогу. Невдовзі він помер».

Жертва С1: «Серед осіб, які мене катували був нібито «лікар». Ніякої допомоги він не надавав ніколи і сам брав участь у катуваннях. Він лише замірював тиск і говорив, як працює серце, щоб вчасно зупинитися, не дати мені померти і розтягнути знущання. Мені не давали померти, але доводили до такого стану, що я сам просив, щоб мене розстріляли, оскільки більше не міг терпіти».

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

3.10 Харчування

Жертва С10 „Годували нас приблизно тричі на день. Іноді менше. На «Ізоляції» була кухня, там працювали хлопець і дівчина, теж полонені, вони нам і розносили їжу через віконце. Один шматочок хліба давали на обід і вечерю. Давали також рис, гречану кашу, перловку, але дуже погано приготовані. Потім гречаної каші не стало, була тільки перлова. Нас рятувала прострочена їжа, яка лежала в одному з боксів заводу, ми коли працювали, туди заходили, перебирали і сортували ці продукти. Вони були конфісковані з магазинів,

наприклад, оселедець, термін придатності, якого вийшов ще в 2014 році. Стояв дуже поганий запах, але ми все одно промивали і їли цю їжу. Рис і тушонка були найчастішими в нашому раціоні (одна банка приблизно на 40 осіб)”.

Жертва С1: “Рідні намагалися передавати посилки, однак до «Ізоляції» вони рідко або не завжди доходили і, якщо це продукти, то вони надходили у зіпсованому стані, частина посилки грабувалася бойовиками «ДНР». З п’яти я отримував одну посилку з уже зіпсованими продуктами. Інколи конвоїри спеціально показували мені посилку, яку передали рідні та говорили, що ти її не отримаєш, бо ти «Гніда есбеушна»”.

3.11. Контакт із зовнішнім світом

Жертва С1: “Побачення на «Ізоляції» були заборонені. Це таємна тюрма і туди нікого не пускали. Телефонний зв’язок теж був заборонений. Затримані не мали телефона і не могли ним користуватися”.

Жертва С3: “«Ізоляція» говорить сама за себе. На території заводу ми були в повній ізоляції від зовнішнього світу. Ніхто не знав де ми і що з нами. На «Ізоляції» людини немов немає. Це секретна тюрма «МГБ ДНР» про яку мало хто знає. Родичам не повідомляли, що людина утримується на колишньому заводі «Ізоляція». Нікого зі сторонніх на територію не пускали. Зустрічей з рідними не було. Передачі полоненим іноді в родичів брали співробітники «МДБ ДНР» в будівлі їхнього міністерства. В такому випадку посилка доходила полоненому через кілька днів або тижнів, і часто була зіпсована або обікрадена «МГБшниками».

Про телефонного зв’язку і мови не могло бути. Під час затримання та обшуку співробітники «МГБ ДНР» все забирали аж до телефонів, особистих документів, грошей, цінностей. На «Ізоляції» зателефонувати родичам ніхто не давав. Свого «нелегального» телефону теж не було, - всі були залякані, щось передати було неможливо”.

3.12. Відеозапис

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

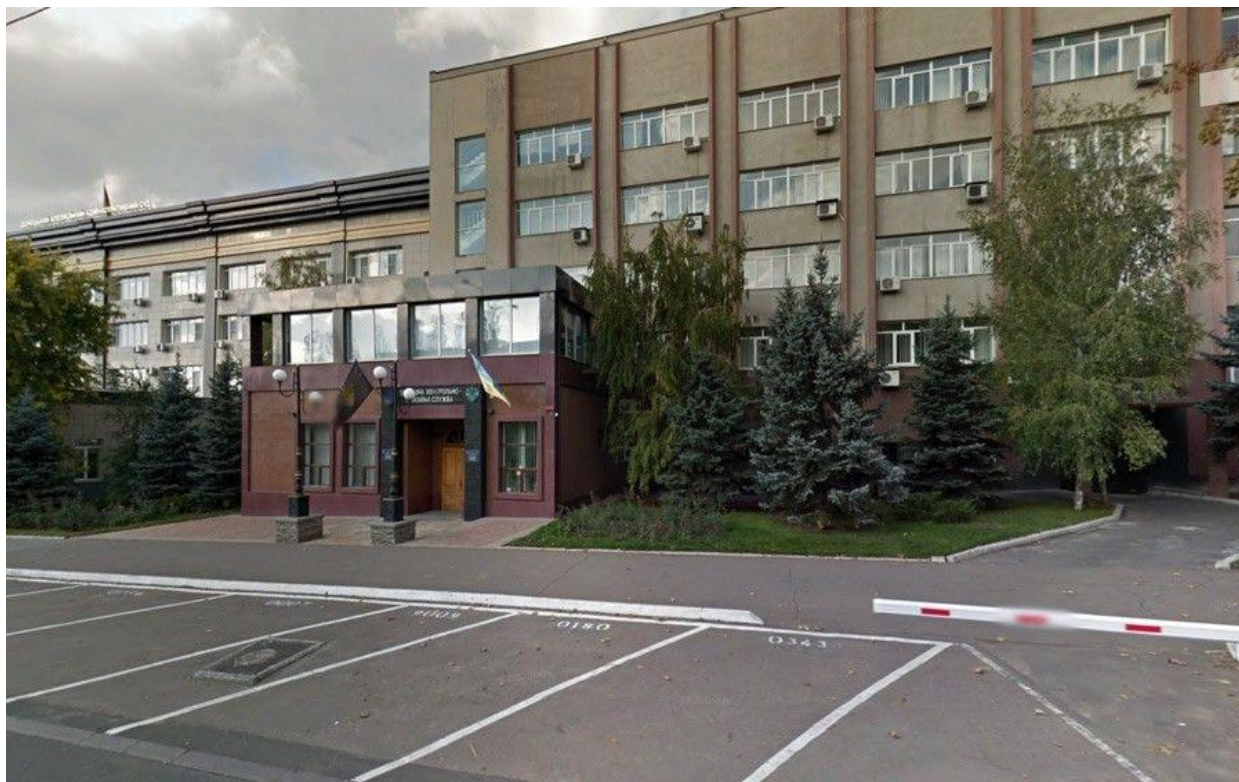
Жертва С1: “У камерах, де ми сиділи була система відеонагляду (камери відеоспостереження), при чому з функцією звукозапису. Бойовики бачили і чули все, що відбувалося у нас у камерах. Розмовляти вони забороняли, говорити ми могли тільки пошепки. Якщо хтось недотримувався цього, заходили і били”.

Жертва С1: “Якось я розповів сусідам по камері, що можна приручити синичку. Якщо давати їй сало через вікно, згодом вона навчиться і прилітатиме постійно. Нічого злочинного в цьому немає. Конвоїри почули про це та побили мене, найбільше по голові дісталось. Потім півголови було синього кольору”.

Жертва 5: “Водили нас в цю кімнату, де стояли всі ось ці ось телевізори, монітори, і кожна камера видна. І одна людина сиділа і спостерігала за кожною камерою, що там відбувається, за кожною людиною. І там же ж ну видно ну наскрізь. Камери стояли по кутах. Ми, наприклад, щоб там підстригти нігті, і нас не бачили, заходили під камеру. Не можна стригти нігті, там заборона на все. Туалет, був такий високий. Унітаз стоїть, а потім така фанерочка, але не висока. Камера стояла так, що можна побачити, як йдеш в туалет. Так дівчата брали високі такі рушники довгі і стелили перед собою, щоб не видно було з камери. Так тоді в туалет і ходили”.

3.13. Інші місця тортур в'язнів “Ізоляції”

Ув'язнених, яких тримали в "ізоляції", також іноді перевозили для катувань та допитів в інше місце, як правило, до штаб-квартири Міністерства державної безпеки (МДБ).

Т. зв. Міністерство Державної Безпеки, джерело: інтернет

Адреса: бул. Тараса Шевченка, 26, Донецьк, Донецька обл, території невідконтрольні Україні

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С8: “Кожен раз при виїзді на допит ми підписували папір, що до нас на території «Ізоляції» фізичне насильство не застосовувалося”.

Жертва С2: “Коли мене привозили в будівлю «МГБ ДНР» на бульвар Шевченка, 26, м Донецьк два або три рази при допитах, при оформленні протоколів до мене також застосовувалося фізичне насильство з боку працівників «МДБ ДНР» у вигляді ударів в район грудної клітини (били кулаками), після одного з таких побиттів я відчув, що у мене зламане ребро. Також били по потилиці, плечах, в тих місцях, щоб мінімально було видно пошкодження, не було видно ні гематом, ні якихось синців”.

Жертва С13: “Мене доставили до будівлі МГБ і допитали за допомогою "детектора брехні" відносно співпраці з українськими спецслужбами. Вони вимагали від мене зізнатися у співпраці з українськими спецслужбами, задаючи ті самі запитання: «На кого працюєш? Хто і коли тебе завербував? Ім'я куратора? Який твій позивний? Які завдання тобі дали? тощо”.

Після 2 або 3 спроб вони сказали, що комп'ютер записував неправильну відповідь на питання про отримання/не отримання завдань від спецслужб, тому інші люди будуть говорити зі мною. (..) що незабаром прибуде ще один офіцер МГБ, "який воював за республіку", і "від того що і як ти йому скажеш, залежатиме, чи доживеш ти до ранку”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С14: “Одного разу в кабінеті оперативників у «МДБ ДНР» м. Донецьк мене сильно побили. Я був весь пригнічений, у розпачі, всі ці приниження вже не було сил терпіти. Тоді мене повалили зі стільця на підлогу і били на підлозі. Далі «МГБшники спустили з мене штани, взяли гумовий кийок (ПР-73) і спробували засунути мені його в анальний отвір. До кінця це в них не вийшло і вони відійшли в сторону. Я лежав повністю пригнічений і принижений. В цей час на мене нахлинула неусвідомлена агресія і звідкись з'явилися сили. Я був у наручниках, але встав, різко схопив стілець, що стояв поруч і замахнувся ним на одного з оперативників. Але, вони вчасно повернулися, побачили мене. Один з оперативників вихопив у мене стілець з рук, мене відразу повалили на підлогу, один з оперативників почав бити мене цим стільцем (залізним) по спині, боках. До кабінету набігло ще близько 5-7 осіб, вони оточили мене і почали всі бити”.

Жертва С3: “Також мені виривали, кришили зуби. Одного разу в перші місяці мого утримання в полоні, співробітники «МДБ ДНР» вивезли мене з «Ізоляції». Мене привезли в якийсь гараж, завели в середину, як виглядав гараж і що там було пам'ятаю дуже погано. Мені хтось з бойовиків почав пхати в рот якийсь залізний предмет - пасатижі або щипці. Оскільки я не міг чинити опір, їх було більше, я був виснажений, мені почали тиснути і кришити зуби. Був пекельний біль. Зуби кришилися і частини залишалися в роті, деякі виривалися напевно з коренем, повністю. Так тривало протягом дня. Мене допитували, кришили зуби, знову допитували. Якщо їх щось не влаштувало у відповіді, брали залізні лещата і починали тягнути зуб. В наслідок полону я втратив 24 зуба. Залишилося вісім. Деякі були вирвані під час тортур, деякі випали пізніше після тортур. Лікування зубів ніхто не чинив. Кілька днів після тортур в гаражі я нічого не міг їсти, пити, розмовляти. Все гноїлося, кровоточило, напухало, було запалення, в деяких місцях були оголені нерви, що завдавало шаленого болю”.

3.14 Примушування ув'язнених давати інтерв'ю

Жертва С7: “Мене із СІЗО привезли до МДБ і сказали, що я буду давати інтерв'ю та говорити на камеру що робив та як. Я спитав чи це обов'язково, на що відповіли: «Если вы понимаете, что у вас есть семья, то говорит больше нечего». Дали мені папірець, на якому було написано, що я повинен був приблизно сказати на камеру. В тексті було написано те, що в принципі відносилось до мене. Потім на мене наділи знову маску на голову, кайданки та перевели до іншого кабінету, посадили біля стінки на стілець та зняли маску. До мене підійшов чоловік, який розмовляв російською мовою з акцентом російським, сфотографував мене. Я так зрозумів що це був співробітник ФСБ. Після цього в кабінеті з'явилися 2 представника каналу «Life News», один рудий з рудою бородою, худорлявий, на Майорську під час обміну я його бачив. Мені прикріпили два мікрофони до одягу та почали запитувати, що я робив і як, а я повинен був розповідати те що було написано на папері і давати відповіді на їх запитання. Кажуть, що це відео показували по каналу «Life News», і потім пішла інформація по всьому інтернету, що я злодій, зрадник, спокусився на республіку. Після цього інтерв'ю мене відвезли назад у СІЗО”.

Жертва С10: “Офіцер відвів мене до будівлі МДБ. По дорозі він пояснив мені, що буде відеозапис і що я повинен сказати все, що від мене вимагають, інакше буде для мене погано. Перед записом вони зняли мішок з голови. В офісі було троє людей, а на штативі - професійна камера. Один чоловік сидів у дальньому куті кімнати, напівповернутий, ніби хотів приховати обличчя. Я не бачив його в деталях, не знаю, хто він був. Інший сидів ближче до мене. Цей чоловік не був схожий на працівника МДБ. Він більше нагадував журналіста, представника якоїсь інтелектуальної професії. В офісі вони дали мені текст і сказали вивчити його. Я не міг опанувати себе. Я засмутився, мені було страшно, все мене лякало, я не міг утримати аркуш паперу чи читати. Співробітник МГБ дістав якусь таблетку і дав мені її, сказав проковтнути. Я був у такому стані, що мені було все одно, що вони мені дали. Після таблетки мені стало легше, трохи заспокоївся, прочитав текст. Я мав виголосити текст, підготовлений бійцями. Я відмовився, бо проти України було багато речей. Я був дуже схвильований. Але я не міг відмовитись, я розумів, що вони будуть змушувати мене силою чи погрозами, я розумів, що я повністю під їх контролем. Тому я придумав свою версію, нібито на українській стороні мене спіймали на хабарі, і щоб не потрапити до в'язниці, довелося шпигувати за „ДНР”. Людям служби безпеки текст сподобався і вирішили залишити його на відео. Незабаром я побачив своє відео по телевізору. У «Ізоляції», в камері старшого, був телевізор, приблизно два тижні моє інтерв'ю показували на їхніх каналах. Мені було дуже соромно”.

Жертва С8: У «МДБ» у мене брали інтерв'ю «Росія-1», це в вересні місяці, мене показали по телевізору по «Росія-1», знаменитий ось цей телеведучий Кисельов. Він зробив такий акцент, показав мене перелякану там, залякану: ось, Україна така-сяка, навіть задіяла бабусь у війну - підніс це так. Що змусили жінку-пенсіонерку, ось з ким доводиться - так підніс новини.”

Жертва С4: “Було багато журналістів російських, просто величезна купа. Були такі, з провокаційними питаннями в стилі російського телебачення, у них улюблена тема розмови - діти, загиблі за час військового конфлікту. Тобто, вони вважають, що ми мало не особисто брали участь у власне загибелі цих дітей. І їхнє основне питання, напевно, чи не соромно нам, що діти гинуть, а ми типу продалися фашистам, нацистам і все в цьому роді. Як би, теж неприємно”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

3.15 Міжнародні організації та "Ізоляція"

Жертва С4: “За той час, що я знаходився в ув'язненні, ніякі міжнародні організації не приїжджали, ні ОБСЄ, ні Червоний Хрест, ні волонтерські організації.”

Жертва С15: “Умови утримання були надзвичайно суворі, до нас не пускали ні соцпрацівників СІЗО, ні представників Червоного Хреста, ні ОБСЄ. Останніх пустили лише один раз, коли в СІЗО привезли неповнолітніх підривників із Ясинуватої. До них пустили якраз представників місії ОБСЄ. Ні народного депутата Савченко, ні ОБСЄ, ні Червоний Хрест в той день до нас не пустили”.

3.16 . Розслідування та перевезення з "Ізоляції" до слідчого ізолятора

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Жертва С4: “Кримінальну справу на мене зібрали протягом двох місяців. З доказів були мої свідчення і листування, всі. Мене змусили обмовити себе, і потім я підписав все, що мені сказали. Сильно не вчитувався. Мене попередили (коли вивезли з Ізоляції після закінчення адміністративного арешту в МДБ), що треба все підписати, інакше, сказали: «Все продовжиться. Не затягуй собі свідомо цей процес, ти все одно зізнаєшся, навіщо воно тобі треба? Не затягуй”. Звинувачення - «шпигунство», незакінчений. Як сказав слідчий потім (більше ніж через рік був цей діалог), - я йому кажу: скажіть мені як не як ГБшник, а як людина - мене взагалі є за що судити? - Немає. - Ну так, що я тут роблю? - Так треба. - А 29 стаття навіщо? Це незакінчений злочин. - це коли судить нема за що, а судити треба. - Все зрозуміло”.

Жертва С12: “Місяця через два, мене повезли до слідчого, і завели кримінальну справу. Мені сказали, що мені загрожує років 11-12 в'язниці. Мені призначили адвоката, яка сказала, що не переживай тобі всього лише 40 років. Посидиш десять років, життя на цьому не закінчується. А твоя дитина, може і в дитячому будинку вирости нормальною людиною. У них на мене не було ніяких доказів. Перед судом вони мені дали вирок почитати. Тільки прочитавши його, я дізналася в чому мене звинувачують.

Я сказала, - «Ну це ж неправда. Ви ж провину не довели».

Яка тобі різниця. Визнавай на суді свою провину. Підеш на обмін. Погоджуйся з усім, швидше вийдеш на свободу”.

Жертва С13: “22 грудня 2017 року я був незаконно засуджений «Військовим трибуналом ДНР» за звинуваченням «в шпигунстві на користь України» і засуджений до позбавлення волі строком на 14 років 6 місяців з відбуванням покарання в колонії суворого режиму”.

Жертва С8: “Допити - «етапи» називаються. Наручники, з мішком на голові вивозять в «МГБ» через 2-3 дня, 2-3 рази в тиждень, відразу - частіше, потім - рідше згодом і допитують: з ким працювала/на кого працювала/зв'язок з СБУ/як гроші платили/за що і що робила. В основному - на кого працювала. Докопалися, що я була на Майдані. Я дійсно була, особистий лист написала, а вони вдома знайшли і прочитали, а я за Майдан написала хороші слова. І на роботі сказали, що я була на Майдані. Мене бачили, що я з київського поїзда вийшла і зрозуміли, що я з Майдану їду, і це теж додало, третє - що я з майданутих, ну це їхні слова, як завжди. І пішло-поїхало.

У мене два слідчих: Олександр, прізвища навіть не знаю, вони ж ні протокол, нічого не давали на руки. А другий слідчий - Беліков, у мене є копія вироку обвинувального. І вирок, і обвинувальний висновок є, так що є у мене ці папери. Судив мене військовий трибунал”.

Жертва С4: “У квітні 2017 роки мене привезли в слідчий ізолятор міста Донецька (далі - СІЗО). Перевозили звичайною легковою машиною, з пристебнутими на перед наручниками, пакет на голові був половину дороги. За кілька днів до цього, була перша зустріч зі слідчим, який попередив, що скоро відвезуть в СІЗО.

По приїзду, один із співробітників СІЗО вдарив мене по нирках з криками «бандерлоги» і іншої нецензурною лайкою, проте інший співробітник зробив йому за це зауваження.

У мене взяли кров на ВІЛ, два аналізи, оглянули. Медичний працівник був у рукавичках, але без медичного халата. Коли робили забір крові, руку собі затискав сам, жгута не було. На той момент, слідів від катувань та побоїв на мені вже не було.

На той момент моя вага становив 47-50 кілограм, тоді як на момент затримання я важив 64 кілограми.

Мене помістили в одиночну камеру на спец-посту - це місце, де за часів СРСР сиділи засуджені до смертної кари, а при Україні - засуджені до довічного ув'язнення. У цій камері я перебував один місяць. Камера була розміром десь 2,5x2,5 м.кв. з одного нарою і подушкою. Вентиляція була більш-менш, вологість висока, на поверхнях була цвіль. Вночі холодно було, бо не було скла на вікні. Поки мені не передали ковдру, я дуже сильно мерз. У камері була вода і у мене був кип'ятильник, але користуватися не міг, так як єдина розетка не працювала. Світло горіло і ніколи не вимикався. Туалет знаходився в камері. Годували 3 рази в день, вранці давали батон хліба (на цілий день), перловку з комбіжиром. Перший час я весь час голодний був, все брав. Спочатку у мене не було тарілки, а було пластикове півлітрове відерце, майже до країв каші перлової з комбіжиром, все з'їдав. Спец-пост відрізнявся від звичайного тим, що “кормушки” закриті. До нас ніхто не може прийти, посилений контроль (багато замків на дверях, включаючи електронний), камера на коридорі, інфрачервона, тобто, навіть вночі бачить, якщо світла немає, щоб нас не вивели нікуди погуляти. На спец-пост приходив тільки роздавальник їжі або ті, хто роздає передачі. Через два тижні після прибуття в СІЗО, відбулася перша зустріч з моїм адвокатом, якого найняла моя мама. Надалі ми з ним зустрічалися раз в три тижні. На слідчих діях він не був присутній, тобто в період, коли я був на «Ізоляції», тоді зустрічі з адвокатом заборонялися. Роль адвоката була посередньою, він зміг домовитися про надання мені з матір'ю побачень в МДБ і в СІЗО, однак вплинути на процес справи суттєво він не міг, інакше сів би разом зі мною. Що говорити, якщо навіть адвокатам могли надягати мішки на голову”.

3.17. Співробітники ФСБ Росії

За спогадами полонених, під час утримання в'язнів в "Ізоляції" та інших місцях, представники Федеральної служби безпеки Росії брали участь у допитах.

Жертва С14: - “Одного разу, коли я був в кабінеті у слідчого «МДБ ДНР» на ознайомленні зі справою туди увійшли, як я зрозумів ФСБ-шники, з двома фотопортретами. Вони були одягнені в цивільний одяг, говорили по-російськи з впевненим характерним акцентом, різким тоном, не схожим на говір місцевих жителів. Обом було приблизно 37-40 років (одному близько 37, другого близько 40 років). Вони запитали: «Ти знаєш, хто ми?». Я відповів: «Ви з МГБ». Вони відповіли: «Ні, неправильно». Так я зрозумів, що це ФСБ-шники, тому що, якби вони були «МГБшники», вони б сказали. Один був з короткою стрижкою і сивуватими волоссям, видовжене обличчя, вуха відстовбурчені, довгий ніс, на «Буратіно» схожий з казки. Другого я не розгледів, він стояв позаду мене. Один з них сів навпроти мене, і наказав витягнути руку, другий взяв пластикову пляшку і запалив її. Він намірився мені на руку капати розплавленої пластмасовою рідиною. Я подивився на портрети, але нікого там не впізнав. Один з ФСБшників наказав другому прибрати пляшку. Мені сказали: «Подумай, завтра викличемо ще». ФСБшники пішли, слідчий дав мені папери підписати, щоб справу передати до суду”.

3.18. "Ізоляція" - ідентифіковані виконавці катувань

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Командирами підрозділів ДНР, які дислокували на території "Ізоляції", в різний час були офіцери т.зв. "МДБ ДНР" - "Майор", "Кузьмич", "Палич", "Ленін".

Кулік Денис Павлович "Палич"

Жертва С1: "Практично у свідомості кожного заручника він виглядав, як лідер, головний на «Ізоляції», бо постійно контактував з полоненими, відрізнявся особливою жорстокістю, бив та катував нас і був постійно на виду. Це головний кат на «Ізоляції». Фактично, він був виконавцем своїх кураторів з РФ («Майора», «Кузьмича»), які до часу не хотіли світитися. «Палич» — українець, родом з Маріїнського району Донецької області. Про Д.П Кулика говорили, що до війни він працював у правоохоронних та пенітенціарних установах України".

Жертва С14: "У перший день «Палич» зайшов до мене в масці, я не бачив його обличчя. Він почав душити мене за допомогою сміттевого поліетиленового пакета. Одягнув на голову і почав душити в області шиї, стискаючи її і перекриваючи дихання. Питав мене з ким я працюю, хто мої побратими, напарники, де вони. Але, нічого відповісти я не міг. Минуло від декількох секунд до декількох хвилин. Я почав задихатися. Коли «Палич» побачив, що я задихаюся він відпустив пакет".

Жертва С2 "Найчастіше насильство було немотивоване абсолютно, просто їм так захотілося. Тим більше, коли «Палич» бачив мене або ще кого-то, то йому подобалося, було приємно, у нього була посмішка на обличчі, він жартував і в цей час наносив удари (хаотично, в будь-які частини тіла) і дивувався, коли людина починала корчитися від болю і говорив «я ж не сильно вдарив». Таким чином показував свою фізичну або психологічну перевагу над людиною".

Жертва С10: "Бойовики били і катували також своїх затриманих ополченців, які сиділи з нами в камері. Наприклад, Гребенюка, позивний «Ельф» (імені не пам'ятаю), він ніби з м. Санкт-Петербург, РФ, також інші полонені говорили, що він мав і має українське коріння (приблизно 2014-2015 рр. приїхав повоювати на Донбас, далі його за щось затримали співробітники «МДБ ДНР», і тримали з нами на «Ізоляції»). Сам він розбирався в комп'ютерній техніці і «Палич» частенько брав його до себе в кабінет щось налаштувати в комп'ютері. Наприклад, він володів біткоїнами і розбирався як їх заробляти. «Ельф» часто був у «Палича» і бачив, що знаходиться на другому поверсі, де був кабінет «Палича» і

розповідав нам. Приблизно на початку або навесні 2018 року «Палич» з конвоїрами побили «Ельфа» так сильно, що він чотири дні не подавав ознак життя, лише стікав кров'ю. Це було вночі, близько третьої години. Мене, Дмитра Батрака і ще одного полоненого розбудили серед ночі, коли бойовики занесли тіло Гребенюка в камеру. Але, це не було схоже на тіло, це був шматок м'яса в крові посеред кімнати. До цього в будівлі було чути вереск, крики, стогони і звуки ударів. Ми почали надавати йому допомогу, але там де не візьмись, всюди була кров. Потім цю кров ще і відмивали в камері. Крім того, «Ельфа» ще старший по камері побив. Хлопець зміг відкрити очі тільки через чотири тижні приблизно. Побили його ніби за те що не заробив біткоїни, які обіцяв «Паличу».

Жертва С6 “В камеру мене привів «Палич». Він сказав стати обличчям до стіни, вивернувши руки назовні, зі словами стояти до тих пір, поки я не зізнаюся. При цьому затриманим в камері була дана команда, не давати мені пити, їсти, ходити в туалет”.

Жертва С14: “Всі полонені, хто утримувався на «Ізоляції» повинні були співати гімн «ДНР» хором або кожен окремо. Коли всі співали гімн, я не співав, бо не знав його і вчити не хотів. «Палич» намагався змусити мене вивчити гімн «ДНР», - бив, погрожував. Одного разу зайшов в камеру, в той день він був сильно п'яний, і він знав, що я так і не вивчив гімну «ДНР». У люті він стягнув мене з другого ярусу ліжка на підлогу. «Палич» підняв мене, поставив на коліна перед усіма сусідами по камері і почав бити руками і ногами по корпусу, спині, боках і по голові; бив приблизно 5 хвилин. При цьому погрожував ще сильнішими знущаннями, говорив, що змусить вивчити гімн, що я буду робити, все що він захоче, що він тут головний, а я ніхто”.

Жертва С10: “Така людина, як «Палич» був цінний в каральній системі «МГБ ДНР». Йому подобалося знущатися над людьми, він отримував від цього задоволення. Наприклад, старшому по камері «Джексона» (колишній «ополченець», затриманий «МГБ ДНР» за якісь махінації зі зброєю, сидів з нами на «Ізоляції», співпрацював з адміністрацією), наказував, щоб він бив в камері тих кого недавно затримали - щоб вони зрозуміли, куди потрапили. Сам в цей час дивився за тим, що відбувається через камеру відеоспостереження. Потім приходив до кімнати, де сиділи затримані, відкривав годівницю і коментував те, що відбувається, даючи поради, як би він зробив, і що було не так”.

The image shows a screenshot of the official website of the State Pottery Plant (Державна іпотечна установа). The header includes the Ukrainian coat of arms and the text "ДЕРЖАВНА ІПОТЕЧНА УСТАНОВА". Below the header is a navigation menu with links: "Головна", "Про ДІУ", "Аналітична інформація", "Нормативно-правова база", and "Прес-центр". The main content area displays the profile of Vasyl Viktorovich Svodkymov, who is the Deputy Head of the State Pottery Plant. His profile includes a photo, his name, title, and a list of his work experience from 1998 to 2011.

Свдокимов Василь Вікторович
Головна

Заступник Голови правління Державної іпотечної установи

Народився 08 лютого 1973 року у місті Дебальцеве Донецької області.

Закінчив Донецький національний університет за кваліфікацією «Магістр з маркетингу».

З 1998 по 2006 рік очолював ТОВ «Торговий Дім «Металург» м. Донецьк.

З 2006 по 2010 працював Генеральним директором ТОВ «Дебальцевський завод металургійного машинобудівництва».

З 2011 року працював комерційним директором ТОВ «Запорізький акумуляторний завод».

Версія для друку

Свдокимов Василь Вікторович “Ленін”, перший заступник міністра МДБ ДНР

Жертва С1: “Місцевий житель, родом з м. Дебальцеве Донецької області, позивний «Ленін» або «Ілліч» — «командир сил спеціального призначення МДБ ДНР». Знаю, що саме він зі своєю групою спецназу здійснювали моє затримання 12 листопада 2016 року. «Ізоляцію»

спецназ «МДБ ДНР» використовував як одну з військових баз. Тут вони тренувалися, відпрацьовували прийоми. У якості підручного матеріалу для тренувань використовували заручників. Спецназ «МДБ ДНР» використовувався для затримання осіб, які в подальшому утримувалися «МДБ ДНР», для розгону демонстрацій, виконання спецзавдань та ін. У спецназі «МДБ ДНР» були снайпера. За час утримання в полоні дізнався, що снайпера від'їжджали на бойові позиції, де протистояли ЗСУ. Військові спецназу «МДБ ДНР» були міцними, спортивними хлопцями. Серед них були, в тому числі, росіяни. Я чув російський говір від них, яких не характерний для місцевих жителів Донеччини. Серед бійців спецназу «МДБ ДНР» росіяни були переважно снайперами. Відповідав за режим на території «Ізоляції» без його дозволу ніхто не міг увійти чи заїхати на територію «Ізоляції»».

Жертва С4: “Одного разу, десь у березні 2017 року 4 ранку, в сусідню камеру прийшов спецназ МГБ «ДНР» і дуже сильно побив всіх, хто знаходився в камері палицями через те, що один з полонених поскаржився комусь на погане харчування і примусові роботи. Після цього до нас в камеру зайшов чоловік з позивним «Ленін» і сказав: «ось бачиш, що буває, якщо багато розмовляти?»».

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

“Майор”, прізвище невідоме, країна походження: Росія

Жертва С1: “Станом на 2016 рік керівником ізолятора «МДБ ДНР» або, так званої, «Ізоляції» був бойовик з позивним «Майор». Знаю, що він росіянин, прибув з РФ для організації сепаратизма на Донбасі. На «Ізоляції» він мав право підписувати всі документи, що стосувалися утримання осіб в ізоляторі «МДБ ДНР»”.

"Кузьмич" - не ідентифікований, за словами в'язнів, можливо, його звати Марков Дмитро Олександрович, росіянин.

Він відповідав за будівництво укріплень та полігонів у структурах МДБ ДНР, фактично він став наступним керівником "Ізоляції" після усунення "Палича". За свідченнями жертв, він був полковником російської армії”.

Жертва С1: ”Одного разу, у 2018 році під час примусових робіт «Кузьмич» сильно побив мене. Я заперечив йому з якогось питання, пов’язаним з його світоглядом. Натомість, він ударив мене по обличчю, вибивши зуб та почав бити ногами у ділянку тазу, у районі крижової кістки, кричачи від злості: «Это я русский офицер, ты не можешь разговаривать по-русски». Після звільнення з полону, обстеження в клініці показали, що в результаті ударів у тазову ділянку, у мене зміщені вниз нирки”.

Автор графічної ілюстрації: колишній полонений, Сергій Захаров

Кривонос Юрій, „Другий”, „Танкіст”, заступник „Палича”

Жертва С2: ”Був там один командир танка, який охороняв нас, один з охоронців. Його звать Юрій Кривонос. Він останній раз в квітні 2018 р бив мене таким чином, що мені зламав ребро (кулаками)”.

Кулинич Михайло „Міша-Танкіст”

Жертва С14: „Палич та Міша - Танкіст одного разу вивели мене з камери в коридор і почали бити руками (кулаками) та ногами по всьому тілу. Вони били мене на підлозі, підкидали в повітря і били, коли я летів і падав на землю. Коли я вставав на ноги, вони кидали мене на підлогу і знову побили. Мене так били близько 30 хвилин. Очевидної причини побиття не було, вони просто били, бо хотіли, тоді вони дуже напились”.

Жертва С14: “З камери мене вивели на вулицю. Там мене кілька людей одночасно схопили за руки і за ноги і понесли. Мене відразу занесли в підвал десь поруч. Так, за моїми відчуттями бойовики спускалися вниз по сходах. Інтер'єру кімнати я не побачив, я був наляканий і в шоці. У підвалі мені зв'язали ноги мотузкою і одягли поліетиленовий пакет на голову. Далі кілька людей мене взяли під руки і понесли в сусіднє приміщення в підвалі. Мене поклали на стіл і повністю зв'язали. Спочатку примотали мотузкою ноги до ніжок стола, потім руки. Також все тіло додатково зафіксували скотчем в районі ніг і тулуба. Мене почали душити, стискаючи горло в районі шиї руками і не даючи можливості повітря просочитися крізь щільно закритий пакет. По запаху різких, огидних парфумів, я зрозумів що в тортурах участь бере один з моїх оперативників (який найстарший за віком, сивочолий). Він завжди вживав одеколон з різким запахом, який я добре запам'ятав. Також, як я зрозумів, участь в тортурах брали «Палич» і його підлеглий з «Ізоляції» Міша з позивним «Танкіст». Решту я не знав”.

У тортурах полонених також брали участь колишні бійці "ДНР":

Іваненко Віталій Вікторович “Джексон”

https://myrotvorets.center/criminal/ivanienko-vitalij-viktorovich/?fbclid=IwAR2vaB9a3xSD6V9CxE4iwoFY474TmBX6LvNNLvbyO_AQaZr pCF3r1fcwMAo

Жертва С10: “У камері ми всі сиділи разом: і проукраїнські, і сепаратисти, «ополченці». Всіх били однаково. У нашій камері старшим був Віталій Іваненко «Джексон», за званням підполковник або полковник, був у батальйоні «ДНР» «Витязь». Насправді він не військовий, але в «ДНР» звання роздавали всім, хто хотів. Його закрили свої ж, через махінації зі зброєю (2017 рік, разом з ще декількома товаришами по службі). «Джексон» місцевий житель з Донецької області. На «Ізоляції» мені найбільш сильно діставалося немає від конвоїрів, а від «Джексона». Він не злюбив мене. У камері на «Ізоляції» «Джексон»

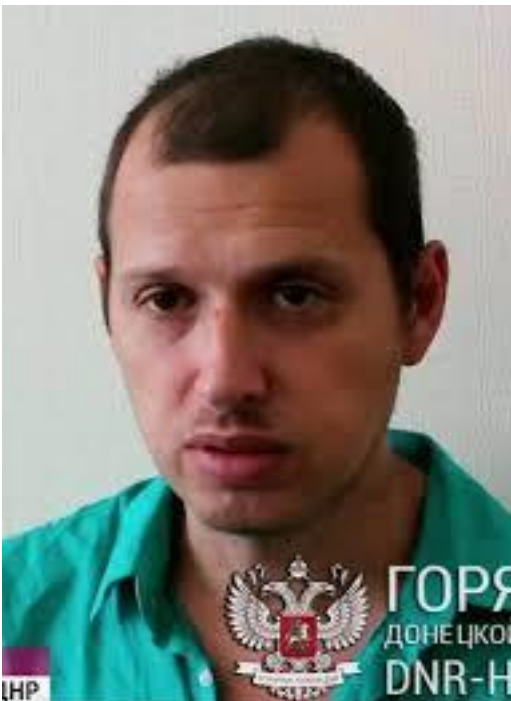
влаштував справжні тюремні умови. Сам він раніше відсидів, ще по малолітці напевно. У нього було загострене ставлення до тюремної тематики. Призначав собі обслуговуючий персонал з числа затриманих”.

Жертва С14: “Старший камери № 8 був «Джексон». Він колишній ополченець. В обов'язки старшого камери входили побиття співкамерників, дотримання чистоти, дотримання порядку і дисципліни в камері, зокрема стежити за тим, щоб ніхто між собою не розмовляв. «Джексон» бив мене сильно. Бив по ребрах, спині, грудній клітці, торсу, кінцівкам, голові. Бив і руками, ногами, пластмасовою трубою. Бити співкамерників йому наказував «Палич», він це робив із задоволенням і дуже жорстоко.

Співробітники «МГБ ДНР» в камері залишили листки паперу і ручку. Під тиском з боку «МГБ-шників», «Палича» і старшого по камері № 8 «Джексона» я написав, що співпрацював з СБУ, але як кого звать не знаю. Коли я написав, папери в мене забрали. Написав я відразу в ту ж ніч після тортур струмом.

У мене не було вибору, мені сказали, або я напишу і зізнаюся, або мене продовжать катувати струмом на наступний день. Я розумів, що ще раз такого пекла не переживу, тому написав пояснення. Я не знав, що конкретно писати, тому, що не володів жодною інформацією. Я продовжував сидіти в камері № 8. «Джексон» за дорученням «Палича» майже кожен день бив і всіляко принижував мене. Бив мене ногами, руками, пластмасовою трубою по всьому тілу.

Також мене бив і сам «Палич» або хтось з конвоїрів. Били без будь-яких видимих причин просто тому, що їм так захотілося. В цілому на «Ізоляції» конвоїри «МДБ ДНР» били мене приблизно раз в день або раз в два дні. Били від 10 хв до кількох годин. Удари наносили руками (кулаками), ногами і «пеером» («ПР-73» «палиця гумова зразка 1973», гумовий кийок) по животу, ребрах, іноді по голові. Ображали словесно - лайкою і вульгарними висловами, погрожували, що розстріляють, розправляться зі мною. Одного разу після побиття «Палича» і Міши «Танкіста» я втратив свідомість”.

Євгеній Бражніков

Жертва С14: “«Палич» перевів мене в камеру № 5. Більшість в цій камері склали колишні «ДНРовці». Наприклад, старшим по камері був Євген Бражников, який 29 грудня 2019 року був звільнений з полону і незабаром затриманий СБУ на території України. «Палич» наказав «ДНРовцям» бити і мучити мене в камері. Мене поставили на «розтяжку» - обличчям до

стіни, ноги і руки максимально витягнуті, розставлені в різні боки. Повертатися або змінити позу було не можна. Коли я стояв в цій позі, підходили «ДНРовці» і били мене. Били з ноги або кулаками по боках, в ребра, спину, ноги, використовуючи як боксерську грушу. При цьому з мене сміялися, обзивали, підлю жартували, погрожували «влаштуватися ззаду». На розтяжці я простояв близько години, може трохи більше”.

Жертва С16: „Бражніков сам був в'язнем, але охоче допомагав "Паличу" та катував в'язнів. Він робив це як морально, так і фізично. Бити полонених було для нього задоволенням. На питання, чому він знущається над нами, він відповідав: «У мене хвора дитина. Я так заспокоююсь”. Він міг вийти за межі території "Ізоляції". У нього єдиного був мобільний телефон. Одного разу він затягнув в'язня під нари, гавкав, як собака, і кусав. Це був просто маніяк” .

Жертва С14: „Вони привели мене до камери, де був "Бражников", і сказали: "Попрацюй над ним". "О, тепер ти мій, - зрадив він. Він сказав: "Тепер ти мій". Щойно двері зачинились, Бражников почав мене бити руками і ногами. "Я зараз вистрелю тобі в печінку. Або бери папір і ручку - і зізнайся у всьому! »- оголосив він”.

4. Застосування міжнародних стандартів щодо основних порушень

Зазначені факти необхідно оцінювати крізь призму міжнародного гуманітарного права, міжнародного кримінального права та міжнародного права прав людини. Вони вказують на те, що на території, яка контролюється самопроголошеними республіками, систематично порушуються міжнародні стандарти поведіння із затриманими особами, що мають кваліфікуватися як воєнні злочини та порушення окремих прав людини.

Спираючись на міжнародне гуманітарне право та міжнародне кримінальне право, існують підстави вважати, що дії проросійських сепаратистів на непідконтрольних уряду України територіях Донецької та Луганської областей по відношенню до заручників, мають ознаки таких воєнних злочинів як:

- катування або нелюдське поведіння (стаття 8(2)(а)(іі), 8(2)(с)(і) Статуту МКС);
- посягання на людську гідність, зокрема, образливе і принизливе поведіння (стаття 8(2)(b)(xxi), 8(2)(с)(іі) Статуту МКС);
- умисне заподіяння сильних страждань, серйозних тілесних ушкоджень або шкоди здоров'ю (стаття 8(2)(а)(ііі), 8(2)(с)(і) Статуту МКС.^{lxii}

У 2014 році ЄСПЛ вказав, що Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод продовжує діяти в умовах збройного конфлікту та її застосування не суперечить положенням міжнародного гуманітарного права, а норми мають тлумачитися з врахуванням положень міжнародного права.^{lxiii}

Практика Європейського суду з прав людини наголошує на неприпустимості жорстокого поведіння. Комісія з прав людини наголошує на тому, що «жорстоке поведіння включає в себе щонайменше такого роду поведіння, яким свідомо спричиняються жорстокі страждання, психологічні або фізичні, які в даній ситуації вважаються невинуватими». Комісія, розмежовуючи дії, що заборонені ст. 3 Конвенції, і «деяким брутальним поведінням» (удари по обличчю), зазначила, що не кожний випадок неналежного поведіння може підпадати під дію цієї статті.

Підкреслюється необхідність встановити факти, які підтверджують досягнення дією такого рівня жорстокості, яку можна було б вважати катуванням або нелюдським поведінням чи таким, що принижує людську гідність. Такий підхід є підтвердженням відносності цих положень, оскільки оцінка рівня жорстокості дій у визначенні Суду не є абсолютною і може бути наданою лише через аналіз сукупності обставин у справі. Ними можуть бути: тривалість негативного поведіння, фізичні, психічні наслідки, стать, вік, стан

здоров'я жертви. Якщо, на думку Суду, поводження не можна кваліфікувати як катування, то його можна визначити як нелюдське поводження, а в разі неможливості визначити поводження як нелюдське, воно є таким, що принижує гідність^{lxiv}.

Констатація факту нелюдського поводження не обов'язково може бути пов'язана лише з фізичним насильством. Комісія і Суд у визначення понять «нелюдське поводження» та «поводження, що принижує гідність», ввели нові аспекти – душевні муки та страждання, як невід'ємні ознаки наявності неналежного поводження і як порушення вимог зазначеної статті^{lxv}.

Отже, стосовно осіб, які були захоплені в полон представниками незаконних збройних формувань самопроголошених республік, не застосовується обмеження щодо поводження, визначені нормами міжнародного гуманітарного права та правами людини. Дії ополченців спрямовані на заподіяння особі максимальної фізичної шкоди. Ними не дотримуються основоположні принципи поваги до життя, здоров'я, честі та гідності особи. Звільнені заручники констатують особливу жорстокість стосовно полонених з боку сепаратистів. В умовах збройного конфлікту саме на сторони покладається обов'язок із дотримання стандартів міжнародного права. У разі їх тотального ігнорування дії винних осіб мають розглядатися як воєнні злочини.

Заборона насильницьких зникнень також передбачає обов'язковість розслідування заявлених випадків та переслідування осіб, відповідальних за злочин, у судовому порядку. У цьому аспекті слід наголосити на важливість доказів: при формуванні обвинувачення проти конкретного підозрюваного має бути максимально зібрано всі можливі докази його вини.

5. Ситуація з розслідуванням найтяжчих міжнародних злочинів правоохоронними органами України

Збройний конфлікт, розпочатий та підтримуваний Російською Федерацією на території України, починаючи з 2014 року створив нові виклики для системи як міжнародного так і національного правосуддя.

Відповідно до статті 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Україна як держава-учасник Конвенції має відповідати за будь-які порушення прав та свобод фізичних осіб, які знаходяться під її юрисдикцією^{lxvi}.

У рішенні Ілашку проти Молдови та Російської Федерації^{lxvii} Європейський суд з прав людини визначив, що слова «в рамках їхньої юрисдикції» мають розумітися, в першу чергу, як територіальна правомочність держави. Ця презумпція може бути обмежена у виняткових обставинах, особливо тоді, коли державі не дають можливість реалізовувати свою владу на частині своєї території. Для того, щоб можна було зробити висновок про існування виняткових обставин, необхідно розглядати, з одного боку, усі об'єктивні факти, які свідчать про обмеження можливості застосування державою влади на своїй території, та, з іншого боку, саму поведінку держави.

21 січня 2021 року ЄСПЛ оприлюднено рішення по справі Грузія проти Росії (II) щодо подій війни серпня 2008 року та подальшої окупації території Південної Осетії.^{lxviii} ЄСПЛ підтримав позицію Грузії. ЄСПЛ встановив, що Російська Федерація здійснювала ефективний контроль над територією Південної Осетії після закінчення активних бойових дій 12 серпня 2008 року. В аспекті доведення контролю над територією, ЄСПЛ у черговий раз показав, яке значення мають докази, особливо у міждержавних справах. Важливу роль грає не тільки робота держави з підтримання її позиції в Суді, але і те, як подані нею докази співвідносяться з інформацією, яка міститься, наприклад, у звітах міжнародних організацій. виникає питання до того, що держава робить для збору доказів.

Грузія на своєму прикладі довела, наскільки важливо побудувати спільну скоординовану роботу всередині держави щодо наслідків збройного конфлікту на власній території. Україна намагається у своїй роботі також показувати скоординовану роботу.^{lxxix}

Важливий аспект складають питання, які стосуються безпосередньої фіксації пережитого особою: документування порушень, які були вчинені проти неї, та ідентифікація особистостей, відповідальних за затримання особи й умови її утримання. У першу чергу, робота такого характеру має здійснюватися правоохоронними органами. Європейський суд з прав людини визначив мінімальні стандарти ефективності розслідування заяв про жорстоке поводження, які включають в себе вимоги, що розслідування має бути ретельним, незалежним, безстороннім та підконтрольним громадськості, а також що компетентні органи влади повинні діяти зі зразковою ретельністю й оперативністю^{lxxx}. Принципи, затверджені Судом у своїх рішеннях, також можна прослідкувати в положеннях Резолюції Комісії ООН з прав людини про ефективне розслідування катувань та іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання^{lxxxi}. Як завдання в розслідуванні визначається: встановлення фактів, які стосуються випадків застосування тортур, для виявлення тих, хто має відповідальність за такі випадки, та сприяння їх судовому переслідуванню^{lxxxii}. Наголошується на тому, що держави мають забезпечувати невідкладне та ефективне розслідування за скаргами і повідомленнями про катування й жорстоке поводження^{lxxxiii}.

Розслідування найтяжчих міжнародних злочинів в умовах чинних положень Кримінального процесуального кодексу України зіштовхується з рядом проблемних аспектів, які негативно впливають на їхню ефективність. З однієї сторони, кримінальні провадження мають здійснюватися у відповідності до вимог національного кримінального процесуального законодавства. Проте, з іншої сторони, особливості даної категорії злочинів та їх прив'язка до норм міжнародного права вимагає дещо інших підходів до проведення розслідування^{lxxxiv}.

Насамперед потребує вирішення питання правової кваліфікації вчинених діянь на території Донецької та Луганської областей. Проблемаю залишається те, як правильно оцінити дії представників «Л/ДНР» з точки зору кримінального законодавства. На практиці, в залежності від підслідності правоохоронного органу, кваліфікація здійснюється за статтями 258 (терористичний акт), 258-3 (створення терористичної групи чи терористичної організації), 258-5 (фінансування тероризму), 260 (створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань), 437 (ведення агресивної війни), 438 (порушення законів та звичаїв ведення війни) КК України.

У контексті подій на сході України на даний момент кримінальні провадження поєднують у собі різні за своєю суттю поняття - сторона збройного конфлікту, терористична організація, незаконне збройне формування. Судові рішення у справах дозволяють також зробити висновок про те, що належної аргументації на користь використання того чи іншого визначення не застосовується^{lxxxv}.

Враховуючи досвід багатьох інших країн, які постраждали від збройного конфлікту, очевидним є факт: в питанні здійснення правосуддя, жодна за країн не могла налагодити ефективні процеси без залучення міжнародної допомоги.^{lxxxvi} Крім того, якщо подібна практика продовжиться без проведення відповідних правових та інституційних реформ, вона не дасть очікуваного результату щодо притягнення винних до відповідальності, що негативно вплине не тільки на стан правосуддя в Україні, а й не призведе до встановлення справедливості за ті страждання та шкоду, яка була нанесена Україні та її громадянам.^{lxxxvii}

Для України актуальною залишається проблема відповідності Кримінального кодексу України нормам міжнародного права. В умовах чинного національного законодавства, коректна правова кваліфікація найтяжчих міжнародних злочинів є можливою за умови надання відповідного обґрунтування. Важливим у даному аспекті є сприйняття положень статті 438 КК України (відповідальність за порушення законів та звичаїв ведення війни) не як норми з невизначеним складом злочину, а як положення, яке надає можливість прямого

застосування конвенційних положень міжнародного права. У практиці роботи ця позиція має бути належним чином обґрунтована та підкріплена належними доказами^{lxxviii}

Також все ще відкритим питанням залишається ратифікація Римського статуту МКС Україною, що дозволить говорити про належну гармонізацію норм міжнародного кримінального права з національним законодавством.

З 2015 року Міжнародний кримінальний суд здійснює попереднє вивчення як подій на території Криму, так і на сході України для визначення, чи є розумні підстави для відкриття повноцінного розслідування з метою притягнення до відповідальності відповідальних осіб за найтяжчі злочини.^{lxxix} Однією з таких підстав, оцінку якої проводить МКС, є спроможність національної правоохоронної та судової систем самостійно розслідувати та притягати до відповідальності за найтяжчі злочини, вчинені в зоні конфлікту на території України - принцип комплементарності, за яким діє МКС.^{lxxx}

11 грудня 2020 року прокурор Міжнародного кримінального суду Фату Бенсуда, оприлюднила прес-реліз, в якому оголосила завершення попереднього вивчення ситуації в Україні.^{lxxxi} Оскільки Україна не ратифікувала Римський Статут, МКС наразі застосовує юрисдикцію ad-hoc, що передбачає запит Прокурора на уповноваження щодо проведення розслідування. Тобто щодо України, це рішення не означає автоматичне відкриття розслідування^{lxxxii}.

Хоча процес, згідно Римського статуту, є суто процедурним, було б необачливо не брати до уваги політичні та пов'язані із ресурсами фактори. Якщо Досудова Палата МКС уповноважить Офіс Прокурора, він далі буде визначати, яким розслідуванням надавати пріоритет відповідно до наявних ресурсів, рівня співпраці всіх сторін збройного конфлікту та спроможності національної правової системи розглянути решту справ, пов'язаних із конфліктом. Окрім того необхідно враховувати наступні чинники:

- 1) Росія не буде співпрацювати з МКС з огляду на її офіційну позицію та попередню поведінку;
- 2) Масштаб збройного конфлікту в Україні є безпрецедентним а) окупація Криму, б) міжнародний збройний конфлікт на Донбасі; в) неміжнародний збройний конфлікт на Донбасі;
- 3) Україна не ратифікувала Римський Статут, тобто не бере участь у наповненні бюджету Суду, в той час як кількість ресурсів, необхідних для розслідування збройного конфлікту, буде дуже високою.

Питання пріоритетів стає ще більш гострим, якщо розглянути загальний контекст масштабу роботи МКС, зокрема той факт, що Офіс Прокурора наразі проводить розслідування по 13-ти справах, а також істотний вплив на діяльність Суду пандемії, що була викликана COVID-19.

Водночас МКС не є універсальним вирішенням проблеми правосуддя для України. До того ж Україна ще не ратифікувала Римський статут МКС, що ускладнює взаємовідносини із Судом.

Основне завдання МКС – підсилити національну спроможність держави у сфері розслідування найтяжчих міжнародних злочинів. Оскільки Суд має здійснювати правосуддя за найтяжчі злочини в тих країнах, які постраждали від конфлікту і які визнали його юрисдикцію, але при цьому має обмежену кількість ресурсів, основне навантаження по відправленню правосуддя щодо вчинених діянь в умовах збройного конфлікту залишається на «зацікавленій» країні.

І хоча МКС є одним із ключових стейкхолдерів, оскільки зацікавлені в ефективній роботі національної системи, обмеженість його ресурсу, призведе до того, що основний масив злочинів залишиться без належного розслідування, якщо держава не усвідомить глобальну необхідність забезпечити ефективні процеси правосуддя і не візьме цю відповідальність на себе. Тому важливим для України є створення спеціального механізму правосуддя щодо найтяжчих міжнародних злочинів. Такі механізми існують у більшості країн, які зіштовхнулись з ситуацією збройного конфлікту. В залежності від ступеню

складності політичної ситуації, доступу до ресурсів і зважаючи на специфіку кожного з конфліктів, такі механізми бувають трьох видів: національні, гібридні та міжнародні.^{lxxxiii} Кожен з цих видів має свої переваги та недоліки, тому пошук моделі механізму для України має відбуватись з урахуванням особливостей національної правової системи та масштабом збройного конфлікту. І тут фундаментальним чинником є саме кваліфікація збройного конфлікту в Україні.'

6. Висновки та рекомендації

Кваліфікація конфлікту в Україні на національному рівні безпосередньо впливає на застосування тих чи інших внутрішніх правових норм, на гарантії забезпечення та захисту прав затриманих в контексті збройного конфлікту і, зрештою, є ознакою того, наскільки якісно чи неякісно держава виконує свої міжнародні позитивні та негативні зобов'язання, а отже, наскільки гідно держава невідворотно нестиме відповідальність за свої дії на міжнародному рівні. Окрім того, застосування національних норм у поєднанні з міжнародними здатне генерувати більш відчутну підтримку країни з боку міжнародної спільноти.

Утім, на сьогодні в Україні відсутнє належне законодавче регулювання, яке б сприяло звільненню незаконно позбавлених свободи осіб на невідконтрольних уряду України територіях та забезпеченню покарання за злочини проти людяності та воєнні злочини. Станом на сьогодні виклики збройного конфлікту зумовлюють значно більший рівень довіри до міжнародних органів, ніж до національної системи.

Важливу роль для України має політична воля – вона дає змогу здійснити реальні системні зміни в законодавчій, виконавчій та судовій гілках влади, а також уможливило проведення розслідування та обвинувачення. Без політичної волі завжди бракуватиме бюджетного фінансування, не буде відбуватись ефективна координація між різними органами державної влади, не прийматимуться необхідні законодавчі рішення, і, як результат — усе більше й більше перешкод, які необхідно долати. Станом на сьогодні актуальні наступні рекомендації:

1. Розробити всеосяжну державну стратегію щодо повернення затриманих в рамках конфлікту громадян України. У тому числі, узгодити термінологію, що використовується в національному законодавстві щодо ситуації з конфліктом на території України, з міжнародно визнаною.
2. Закріпити на національному рівні правове становище осіб, які затримуються в ході конфлікту, у відповідності з нормами міжнародного гуманітарного права. Визнати та передбачити на законодавчому рівні гарантії, які відповідають статусам осіб у конфлікті: військовополонені; цивільні заручники.
3. Забезпечити виконання Україною її позитивних зобов'язань щодо незаконно утримуваних осіб - вимагати від Російської Федерації та/або незаконних збройних формувань дотримання норм міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини у ставленні до затриманих, а також самій дотримуватись цих норм.

4. Для ефективної роботи майбутнього спеціального механізму, мають бути створені відповідні умови, а саме:

А. Створити відповідну нормативно-правову базу: ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду; прийняти відповідні зміни до законодавства в частині кримінального та кримінально процесуального законодавства; привести стандарти розслідування у відповідність до міжнародних з метою розслідування найтяжчих міжнародних злочинів; а також визначити групу суддів та розробити програму з отримання ними теоретичних та практичних навичок з метою здійснення ефективного правосуддя в справах щодо найтяжчих міжнародних злочинів, яких в подальшому залучати до роботи в спеціальному механізмі правосуддя;

В. Співпраця України з Міжнародним кримінальним судом має відбуватися за принципом «позитивної комплементарності». Це означає, що Офіс Прокурора МКС має включатися в національні процеси більш активно. Ефективність комунікації може бути підвищена за рахунок, наприклад, взаємодії не тільки з правоохоронними органами та громадянським суспільством, але також з Міністерством юстиції, Міністерством закордонних справ та Офісом Президента;

С. За умови ратифікації Римського статуту, надати можливість Україні долучитись до Європейської мережі центрів щодо відповідальних за скоєння злочинів геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів (EU Genocide Network) та інших вагомих організацій з метою посилення співпраці між українськими правоохоронними органами та правоохоронними органами країн - членів ЄС у розслідуванні та арештах за найтяжчі міжнародні злочини^{lxxxiv}.

Д. Міжнародні країни-партнери та міжнародні організації, з одного боку, створюють тиск для забезпечення якісних результатів щодо здійснення правосуддя за найтяжчі міжнародні злочини, а з іншого - надають можливості для отримання технічної допомоги та експертної підтримки в цих процесах. Вони активно залучаються до створення механізму притягнення до відповідальності за найтяжчі міжнародні злочини, скоєні в умовах збройного конфлікту, наприклад, через організацію та проведення консультацій з провідними фахівцями членів робочої групи з напрацювання мандату спеціального механізму, обмін досвідом, тощо;

Е. Провести консультації з країнами-партнерами, національними та міжнародними організаціями громадянського суспільства щодо якості та функціональної доцільності напрацьованої моделі та мандату спеціального механізму та з метою залучення підтримки в аспекті його імплементації;

Ф. Провести масштабну адвокаційну кампанію за спільної участі державних органів та організацій громадянського суспільства, а також іноземних країн-партнерів щодо необхідності створення спеціального механізму на найвищому міжнародному рівні з метою подальшої легітимізації рішень спеціального механізму на міжнародному рівні.

Необхідно усвідомлювати, що якщо держава не визнає свою відповідальність, і не діятиме відповідним чином, завжди залишатимуться перепони, що заважатимуть Україні здійснити правосуддя та забезпечити справедливість. Сучасний стан справ призводить жертви сепаратистів до сумного висновку, що вони забуті як власною країною, так і міжнародною спільнотою. Однією з цілей цього звіту є нагадування про трагедію цивільних

жителів сепаратистських "республік" з надією, що зібрані свідчення сприятимуть покаранню винних українською державою або міжнародними установами, такими як МКС у Гаазі та стати державою, до якої вона прагне: державою, яка поважає верховенство права та своїх власних громадян.

7. Автори

Моніка Андрушевська

Польська журналістка Моніка Андрушевська, яка постійно проживає в Україні, вже шість років активно співпрацює із звільненими в'язнями та сім'ями зниклих та затриманих. Моніка Андрушевська є ініціатором підтримки польської дипломатії для українських громадян, незаконно ув'язнених Росією. Про ефективність її дій свідчить факт, що в січні 2019 року вона була єдиною польською журналісткою, яка отримала урочисту письмову подяку від голови Автокефальної православної церкви України Епіфанія за активний внесок у звільнення українських полонених та політичних в'язнів, затриманих на окупованих територіях Донбасу та Росії.

Віталій Хекало

Віталій Хекало - український юрист, який із січня 2015 року спеціалізується на допомозі українським військовополоненим та їхнім сім'ям. Основними напрямками його роботи є допомога у підготовці свідчень для міжнародних організацій, звернень сімей ув'язнених до державних установ, підтримка процедур після звільнення з полону з метою отримання статусу потерпілого в правоохоронних органах, пояснення звільненим їхнього юридичного статусу та консультування щодо відновлення документів, втрачених у полоні. Наразі Віталій Хекало передав до ЄСПЛ кілька десятків справ, що містять свідчення людей, які звертались до нього за допомогою.

ⁱ Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях і Донецькій та Луганській областях»
січня

від 18 2018 р. // [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>.

ⁱⁱ Звіт Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду щодо дій з попереднього розслідування за 2020 р //
: <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2020-PE/2020-pe-report-ukr-rus.pdf>

[Електронний ресурс]

ⁱⁱⁱ Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

^{iv} Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

^v Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв
збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_200.

^{vi} Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв
міжнародних збройних конфліктів (Протокол 1) від 8 червня 1977 року // [Електронний ресурс]: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_199/page.

^{vii} Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв
міжнародних збройних конфліктів (Протокол 1) від 8 червня 1977 року // [Електронний ресурс]: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_199/page.

^{viii} Становлення та специфіка міжнародно-правового режиму військовополонених / М.В. Грушко / дисертація на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеса. 2015 // [Електронний ресурс]:
http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2324/Grushko_diss.pdf?sequence=6&isAllowed=y.

^{ix} Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 12 серпня 1949 року //

[Електронний ресурс]: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_151; Женевська конвенція про поліпшення долі
поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі 12 серпня 1949 року //
[Електронний ресурс]: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_152; Женевська конвенція про поводження з
військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153;

Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_154/paran64#n64;

Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв
міжнародних збройних конфліктів (Протокол 1) від 8 червня 1977 року // [Електронний ресурс]: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_199/page; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року,
що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня
1977 року // [Електронний ресурс]: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_200.

^x Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

^{xi} Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

^{xii} Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

^{xiii} Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

^{xiv} Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

^{xv} Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

^{xvi} Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]:
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153; Женевська конвенція про захист цивільного населення під час
війни 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_154/paran64#n64;

Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв
міжнародних збройних конфліктів (Протокол 1) від 8 червня 1977 року // [Електронний ресурс]: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_199/page; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року,
що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня
1977 року // [Електронний ресурс]: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_200.

^{xvii} Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 12 серпня 1949 року // [Електронний
ресурс]: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_154/paran64#n64.

^{xviii} Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 12 серпня 1949 року // [Електронний
ресурс]: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_154/paran64#n64.

^{xix} “Total Impunity in ATO Zone”, report by UNHCRU // [Електронний ресурс]: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/2016-09-21_Brochure_Plen_eng_210x297.pdf; Женевська конвенція про поводження з

військовополоненими 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153; Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_154/paran64#n64; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року // [Електронний ресурс]: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_199/page; Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 року // [Електронний ресурс]: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_200.

^{xx} В'язні війни. Міжнародна практика щодо звільнення полонених, заручників і політв'язнів: висновки для України. Звіт Euromaidam Press, УГСПЛ та МППЛ. 2018 // [Електронний ресурс]: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Viazni-Viyny-mizhnarodna-praktyka.pdf>.

^{xxi} Case of Khodorkovkiy and Lebedev v. Russia, appl. no. 11082/06, 13772/05, 25 July 2013, § 907.

^{xxii} Case of Rasul Jafarov v. Azerbaijan, appl. no. 69981/14, 17 March 2016, §156.

^{xxiii} Case of Khodorkovskiy v. Russia, appl. no. 5829/04, 31 May 2011, §§ 254, 255. Rasul Jafarov v. Azerbaijan, appl. no. 69981/14, 17 March 2016, §153.

^{xxiv} В'язні війни. Міжнародна практика щодо звільнення полонених, заручників і політв'язнів: висновки для України. Звіт Euromaidam Press, УГСПЛ та МППЛ. 2018 // [Електронний ресурс]: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Viazni-Viyny-mizhnarodna-praktyka.pdf>.

^{xxv} В'язні війни. Міжнародна практика щодо звільнення полонених, заручників і політв'язнів: висновки для України. Звіт Euromaidam Press, УГСПЛ та МППЛ. 2018 // [Електронний ресурс]: <https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Viazni-Viyny-mizhnarodna-praktyka.pdf>.

^{xxvi} Стаття 3 «...Із цією метою є забороненими й залишатимуться забороненими будь-коли та будь-де такі діяння стосовно зазначених вище осіб:

- а. насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, завдання каліцтва, жорстоке поводження й тортури;
- б. захоплення заручників;
- с. наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе поводження;
- д. засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні...» / Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни 12 серпня 1949 року // [Електронний ресурс]: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_154/paran64#n64.

^{xxvii} Римський статут МКС, 2001 // [Електронний ресурс]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

^{xxviii} Римський статут МКС, 2001 // [Електронний ресурс]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

^{xxix} Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // [Електронний ресурс]: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

^{xxx} Справа «Нечипорук та Йонкало проти України» заява № 42310/04, рішення від 21 квітня 2011 року, § 149 // [Електронний ресурс]: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_683.

^{xxxi} Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // [Електронний ресурс]: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

^{xxxii} Case of Van der Mussel v. Belgium, appl. no. 8990/80, judgement 23.11.1983, § 32. // [Електронний ресурс]: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57591>.

^{xxxiii} Розпорядження «Ради Міністрів ДНР» від 8 серпня 2014 року, № 34 «Про невідкладні заходи щодо захисту населення від бандитизму та інших проявів організованої злочинності» // [Електронний ресурс]: <https://gisnra-dnr.ru/nra/0003-34-20140808/>.

^{xxxiv} Указ Президента РФ від 14 червня 1994 року, № 1226 «О неотложных мерах по защите населения от бандитизма и иных проявлений организованной преступности» (втратив силу 14 червня 1997 року на підставі Указу Президента РФ № 593) [Pravo.gov.ru](http://pravo.gov.ru) // [Електронний ресурс]: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&prevDoc=102033386&backlink=1&nd=102030615> ; DP.ru. А. Григорьев. 16 липня 1997 року // [Електронний ресурс]: https://www.dp.ru/a/1997/07/16/Ukaz_1226_umer__Da_zdrav2/.

^{xxxv} Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п. 111 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>.

^{xxxvi} Закон «ЛНР» «Про військовий стан» від 24 квітня 2015 року // [Електронний ресурс]: <https://nslnr.su/zakonodat.../normativno-pravovaya-baza/902/>

^{xxxvii} Закон «ЛНР» «Про Міністерство державної безпеки», від 8 жовтня 2018 року // [Електронний ресурс]: <https://glava-lnr.info.../zakon-o-ministerstve...>

^{xxxviii} Тимчасовий порядок роботи органів державної безпеки ЛНР», від 31 січня 2015 року // [Електронний ресурс]: <http://mgblnr.org.../f848c98b-3060-4b7f-80f0...>

^{xxxix} Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п. 113 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>; див. також сайти «органів влади» самопроголошених «Л/ДНР».

^{xl} Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п 113 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>; “Total Impunity in ATO Zone”, report by UHHRU// [Електронний ресурс]: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/2016-09-21__Brochure_Plen_eng_210x297.pdf.

^{xli} “Total Impunity in ATO Zone”, report by UHHRU// [Електронний ресурс]: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/2016-09-21__Brochure_Plen_eng_210x297.pdf

^{xlii} Стосовно України слід керуватися нормами Кримінального процесуального кодексу 2012 року.

^{xliii} Case of Medvedyev and others v. France, appl. no. 3394/03, judgement 29 March 2010 // [Електронний ресурс]: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-97979> .

^{xliv} Розпорядження «Ради міністрів ДНР» від 8 серпня 2014 року, № 34 «Про невідкладні заходи щодо захисту населення від бандитизму та інших проявів організованої злочинності» // [Електронний ресурс]: <https://gisnpa-dnr.ru/npa/0003-34-20140808/>; Див. Тематичну доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>. Сепаратисти самопроголошених «ДНР» та «ЛНР» наділили свої органи влади повноваженнями затримувати осіб за цілою низкою підстав. Так, 8 серпня 2014 року «Рада міністрів ДНР» видала Розпорядження № 34 «Про невідкладні заходи щодо захисту населення від бандитизму та інших проявів організованої злочинності» яким «МДБ ДНР» уповноважено здійснювати «превентивне затримання» місцевих жителів та застосовувати до них арешт на термін до 30 діб, без пред'явлення підозри. Розпорядження «Ради Міністрів ДНР» повністю корелюється з Указом Президента Російської Федерації № 1226, який мав ідентичну назву та діяв в Росії у 1994-1997 роках // [Електронний ресурс]: <https://www.facebook.com/ULAGroup.lawyers>; <https://ulag.org.ua> .

^{xlv} Доповідь УВКПЛ щодо ситуації з правами людини в Україні 16 листопада 2017 року – 15 лютого 2018 року, п.п. 36-39: // [Електронний ресурс]: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraineNov2017>

^{xlvi} Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf> .

^{xlvii} Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 листопада 2019 р. – 15 лютого 2020 р., УВКПЛ // [Електронний ресурс]: www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/29thReportUkraine_UA.pdf.

^{xlviii} Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п 113 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>.

^{xlix} Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п 113 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>.

^l Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п 111 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>

ⁱⁱ Адміністративне затримання, як правило, рівносильне свавільному триманню під вартою у випадку наявності інших ефективні засоби протидії загрозам, зокрема ті, що передбачені системою кримінального правосуддя (Комітет із прав людини, Зауваження загального порядку № 35, п. 15). УВКПЛ зазначає, що у рамках кримінального правосуддя застава і досудове тримання під вартою є ефективним заходом протидії ризикам, які можуть виникнути у зв'язку з початком досудового розслідування проти особи. УВКПЛ установило, що у період адміністративного затримання особи утримуються інкомунікадо, без можливості спілкуватися з зовнішнім світом. Їм не повідомляють про причини їхнього ув'язнення і не надають інформації про кримінальні провадження, які здійснюються одночасно, а також позбавляють доступу до адвоката, навіть під час допиту. Згідно з «законодавством» «республік», практика адміністративного затримання не передбачена «кримінально-процесуальними нормами». Отже, особи, яких піддають затриманню, не можуть користуватися правами та гарантіями, передбаченими кримінально- процесуальним законодавством, зокрема правом на захисника. Проте, як зазначено вище, УВКПЛ помітило, що адміністративне затримання часто призводить до кримінальних проваджень, під час яких інформація, зібрана шляхом таких допитів, використовується проти обвинуваченого. УВКПЛ задокументувало 167 випадків, коли у період адміністративного затримання ув'язнених допитували без адвоката. Сім'ї затриманих не одержують інформацію про затримання своїх близьких та про розслідування щодо них і тому не можуть найняти адвокатів для їхнього захисту.

ⁱⁱⁱ Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 листопада 2019 р. – 15 лютого 2020 р., УВКПЛ, Додаток I, Розділ В «Свавільні затримання, катування і жорстоке поводження з затриманими на території, яка контролюється самопроголошеною «ДНР», // [Електронний ресурс]: www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/29thReportUkraine_UA.pdf.

ⁱⁱⁱⁱ «Как устроены подвалы «МГБ»». Донбас Реаліі. Радіо Свобода. Т. Якубович. 19 листопада 2019 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/30273777.html>; «Фельдшер не всех смог потом реанимировать»: Станислав Печёнкин рассказывает про «Изоляцию». Донбас Реаліі. Радіо Свобода. Інтерв'ю з

С. Печонкінім. 4 лютого 2020 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/30416486.html> ; "Это были россияне, прикомандированные сотрудники ФСБ". Рассказ пленного [С. Печонкін]. О. Вагнер. Радіо Свобода. 16 лютого 2020 р.: // [Електронний ресурс]: <https://www.svoboda.org/a/30429016.html>; "Страх и смерть в "Изоляции". Как пытают людей в подвалах Донецка». Медійна ініціатива за права людини. 24 лютого 2020 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2020/02/24/7241046/>.

^{liv} Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 листопада 2019 року – 15 лютого 2020 року, УВКПЛ, пп. 67-68, , Додаток I, Розділ В, п. 36 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/29thReportUkraine-UA.pdf>.

^{lv} "Total Impunity in ATO Zone", report by UNHCRU// [Електронний ресурс]: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2016/10/2016-09-21__Brochure_Plen_eng_210x297.pdf.

^{lvi} Згідно з «законодавством» «республік», «суд» може проводити «закриті засідання», якщо може бути розголошено державну таємницю, якщо обвинувачений є неповнолітнім, якщо злочин пов'язаний із посяганням сексуального характеру, або для забезпечення безпеки сторін кримінального провадження. Див. Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п. 131 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>.

^{lvii} Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п. 131 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>.

^{lviii} Тематична доповідь УВКПЛ «Права людини в контексті відправлення правосуддя у кримінальних справах пов'язаних з конфліктами в Україні», квітень 2014 р. – квітень 2020 р., п. 116, 124, 136 // [Електронний ресурс]: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine-admin-justice-conflict-related-cases-ukr.pdf>.

^{lix} Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 листопада 2019 р.– 15 лютого 2020 р., УВКПЛ, Додаток I, Розділ В «Свавільні затримання, катування і жорстоке поводження з затриманими на території, яка контролюється самопроголошеною «ДНР», п. 36 // [Електронний ресурс]: www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/29thReportUkraine-UA.pdf.

^{lx} «Как устроены подвалы «МГБ»». Донбас Реалії. Радіо Свобода. Т. Якубович. 19 листопада 2019 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/30273777.html>; «Фельдшер не всех смог потом реанимировать»: Станислав Печёнкин рассказывает про «Изоляцию». Донбас Реалії. Радіо Свобода. Інтерв'ю з С. Печонкінім. 4 лютого 2020 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/30416486.html>; "Это были россияне, прикомандированные сотрудники ФСБ". Рассказ пленного [С. Печонкін]. О. Вагнер. Радіо Свобода. 16 лютого 2020 р.: // [Електронний ресурс]: <https://www.svoboda.org/a/30429016.html>; "Страх и смерть в "Изоляции". Как пытают людей в подвалах Донецка». Медійна ініціатива за права людини. 24 лютого 2020 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2020/02/24/7241046/>.

^{lxi} Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні, 16 листопада 2019 р.– 15 лютого 2020 р., УВКПЛ, Додаток I, Розділ В «Свавільні затримання, катування і жорстоке поводження з затриманими на території, яка контролюється самопроголошеною «ДНР», п. 36 // [Електронний ресурс]: www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/29thReportUkraine-UA.pdf. «Как устроены подвалы «МГБ»». Донбас Реалії. Радіо Свобода. Т. Якубович. 19 листопада 2019 року // [Електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/30273777.html> ; «Фельдшер не всех смог потом реанимировать»: Станислав Печёнкин рассказывает про «Изоляцию». Донбас Реалії. Радіо Свобода. Інтерв'ю з С. Печонкінім. 4 лютого 2020 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/30416486.html> ; "Это были россияне, прикомандированные сотрудники ФСБ". Рассказ пленного [С. Печонкін]. О. Вагнер. Радіо Свобода. 16 лютого 2020 р.: // [Електронний ресурс]: <https://www.svoboda.org/a/30429016.html>; "Страх и смерть в "Изоляции". Как пытают людей в подвалах Донецка». Медійна ініціатива за права людини. 24 лютого 2020 р. // [Електронний ресурс]: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2020/02/24/7241046/>.

^{lxii} Римський статут МКС, 2001 // [Електронний ресурс]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

^{lxiii} *Hassan v. the United Kingdom* [GC], no. 29750/09, ECHR 2014.

^{lxiv} Основні положення концепції заборони неналежного поводження з людиною в практиці Європейського суду з прав людини/ Е. Шишкіна // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини – 2011. – В. 28. – С. 139-149.

^{lxv} *The Greek case* (appl. no. 3321/67 *Denmark v. Greece*, appl. no. 3322/67 *Norway v. Greece*, appl. no. 3323/67 *Sweden v. Greece*, appl. no. 3344/67 *Netherlands v. Greece*) – 1969. *Case of Ireland v. the United Kingdom*, appl. no. 5310/71, judgement 18 January 1978.

^{lxvi} Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // [Електронний ресурс]: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

^{lxvii} *Case of Pascu and Others v. Moldova and Russia*, appl. no. 48787/99, judgement 8 July 2004 // [Електронний ресурс]: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-61886>.

^{lxviii} *Case of Georgia v. Russia (II)*, appl. no. 38263/08, judgment 21 January 2021 // [Електронний ресурс]: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-207757>.

-
- ^{lxix} Грузія проти Росії (II): які уроки варто засвоїти Україні? // [Електронний ресурс]: <http://justiceforthefuture.org.ua/mijnarodne/echr/gruziya-proti-rosii-ii-yaki-uroki-var-to-zasvoiti-ukraini/>
- ^{lxx} Справа Алексахін проти України, appl. no. 31939/06, рішення від 19 жовтня 2012 року, § 55. // [Електронний ресурс]: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_925.
- ^{lxxi} Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 55/89 від 4 грудня 2000 року // [Електронний ресурс]: <http://www.pytkam.net/analitika.dokladi-i-rekomendacii-mezhdunarodnih-organov/130>.
- ^{lxxii} Стамбульський протокол. Руководство по эффективному расследованию и документированию пыток и других жестоких, бесчеловечных и унижающих достоинство видов обращения и наказания // [Електронний ресурс]: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1ru.pdf>.
- ^{lxxiii} Эффективное расследование фактов жестокого поведения: Кéривні принципи застосування європейських стандартів/ Е. Сванідзе – К.: «К.І.С.» - 2009 р. – 144 с. – С. 125.
- ^{lxxiv} The principle of complementarity: International Justice in Ukraine, звіт ULAG, 2020 // [Електронний ресурс]: http://justiceforthefuture.org.ua/uploads/MaterialDocument/ULAG_complementarity_web_en_002_1594211912.pdf
- ^{lxxv} The principle of complementarity: International Justice in Ukraine, звіт ULAG, 2020 // [Електронний ресурс]: http://justiceforthefuture.org.ua/uploads/MaterialDocument/ULAG_complementarity_web_en_002_1594211912.pdf
- ^{lxxvi} Правова Ініціатива Відкритого Суспільства, Вибір заради справедливості Посібник зі створення механізмів притягнення до відповідальності за найтяжчі злочини, Нью Йорк 2018 // [Електронний ресурс]: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/06/tom_1_web-3.pdf?fbclid=IwAR3M-OM6meSWt96kcBtQYOWQBYO8Hu_KJTTeFxQ3HEXnvksRZKIPyttWago
- ^{lxxvii} The principle of complementarity: International Justice in Ukraine, звіт ULAG, 2020 // [Електронний ресурс]: http://justiceforthefuture.org.ua/uploads/MaterialDocument/ULAG_complementarity_web_en_002_1594211912.pdf
- ^{lxxviii} The principle of complementarity: International Justice in Ukraine, звіт ULAG, 2020 // [Електронний ресурс]: http://justiceforthefuture.org.ua/uploads/MaterialDocument/ULAG_complementarity_web_en_002_1594211912.pdf
- ^{lxxix} The Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, opens a preliminary examination in Ukraine. 25 April 2014. // [Електронний ресурс]: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr999&ln=en>;
ICC Prosecutor extends preliminary examination of the situation in Ukraine following second article 12(3) declaration. 29 September 2015. // [Електронний ресурс]: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1156>
- ^{lxxx} The principle of complementarity: International Justice in Ukraine, звіт ULAG, 2020 // [Електронний ресурс]: http://justiceforthefuture.org.ua/uploads/MaterialDocument/ULAG_complementarity_web_en_002_1594211912.pdf
- ^{lxxxi} Звіт Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду щодо дій з попереднього розслідування за 2020 р // [Електронний ресурс]: <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2020-PE/2020-pe-report-ukr-rus.pdf>
- ^{lxxxii} Якщо ситуація стосується держави, що не є учасницею Римського статуту, то за умови досягнення такого визначення, за загальним правилом Прокурор подає запит на уповноваження щодо проведення розслідування до Досудової палати (ДС). Якщо ситуація стосується держави-учасниці Римського статуту, Прокурор не потребує уповноваження з боку ДС для того, щоб перейти до розслідування – Римський статут МКС, 2001 // [Електронний ресурс]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
- ^{lxxxiii} Правова Ініціатива Відкритого Суспільства, Вибір заради справедливості Посібник зі створення механізмів притягнення до відповідальності за найтяжчі злочини, Нью Йорк 2018р./: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/06/tom_1_web-3.pdf?fbclid=IwAR3M-OM6meSWt96kcBtQYOWQBYO8Hu_KJTTeFxQ3HEXnvksRZKIPyttWago.
- ^{lxxxiv} European Union Agency for Criminal Justice Cooperation // [Електронний ресурс]: <http://www.eurojust.europa.eu/Practitioners/Genocide-Network/Pages/-Genocide-Network.aspx>.